

ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი
ქართული ფილოლოგიის დეპარტამენტი

მარიამ ჩოხარაძე

სახელი ქართულში და მისი სწავლება
არაქართულენოვან ჯგუფებში

სპეციალობა – ლინგვისტიკა

ფილოლოგიის დოქტორის აკადემიური ხარისხის
მოსაპოვებლად წარდგენილი სადისერტაციო ნაშრომის

ა ნ ო ტ ა ც ი ა

ბათუმი
2018

სადისერტაციო ნაშრომი შესრულებულია ბათუმის შოთა რუსთაველის
სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა
ფაკულტეტის ქართული ფილოლოგიის დეპარტამენტში.

სამეცნიერო ხელმძღვანელები:

ასოც. პროფესორი *კახა გაბუნია*

ასოც. პროფესორი *მაია კიკვაძე*

შემფასებლები:

1. პროფესორი **რუსუდან სალინაძე** (ქუთაისის აკაკი
წერეთლის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტი);
2. ასოც. პროფესორი **ლილე თანდილავა** (ბათუმის შოთა რუსთაველის
სახელმწიფო უნივერსიტეტი);
3. ასოც. პროფესორი **მაკა ზერიძე** (სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო
უნივერსიტეტი).

სადისერტაციო ნაშრომის დაცვა შედგება **2018 წლის 19 მაისს,
შაბათს, 13:00 საათზე, 37-ე აუდიტორიაში**, ბათუმის შოთა
რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ მეცნიერე-
ბათა ფაკულტეტის სადისერტაციო საბჭოს მიერ შექმნილ
სადისერტაციო კომისიის სხდომაზე.

მისამართი: ბათუმი, ნინოშვილის ქ. N 35.

სადისერტაციო ნაშრომის გაცნობა შეიძლება ბათუმის შოთა რუსთა-
ველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ილია ჭავჭავაძის ბიბლიოთეკაში,
ხოლო სადისერტაციო ნაშრომის ანოტაციისა – ამავე უნივერსიტეტის
ვებგვერდზე (www.bsu.edu.ge).

სადისერტაციო საბჭოს სწავლული მდივანი,
ასოცირებული პროფესორი ნ. ფარტენაძე

ნაშრომის ზოგადი დახასიათება

ქვეყნის არაქართული მოსახლეობის მისწრაფება სახელმწიფო ენის დაუფლებისკენ ბუნებრივი პროცესია და იგი რეგულირდება სახელმწიფოს მიერ. გარდა ამისა, ქართული ენის შესწავლა მახლობელ თუ შორეულ ქვეყნებში მცხოვრები მრავალი მოქალაქის ინტერესის საგანია. შესაბამისად, ქართულის, როგორც მეორე ენის (თუ უცხო ენის), სწავლება ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი საკითხია.

საკვალიფიკაციო ნაშრომის **კვლევის ობიექტი** არის არაქართულენოვან ჯგუფებში სახელთა სწავლება და იმ სირთულეების დაძლევა, რომლებიც თან ახლავს სწავლების პროცესს.

საკვლევი თემის აქტუალობა. თემის აქტუალობას განაპირობებს, უპირველესად, მზარდი ინტერესი ქართულის, როგორც მეორე ენის, მიმართ. ენის შესწავლა, ცოდნის გაღრმავება, საკომუნიკაციო უნარ-ჩვევების, მოსმენის, ზეპირმეტყველების, კითხვის, წერის კომპეტენციების განვითარება გულისხმობს ენასთან დაკავშირებული ყველა კომპონენტის გათვალისწინებას. მათ შორის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანია სახელთა სწავლება. თუ მხედველობაში მივიღებთ თანამედროვე საზოგადოებაში მიმდინარე სოციოკულტურულ სტერეოტიპთა ცვლილებებს, ლოგიკურია მისწრაფება სწავლებისა და სწავლის ახლებურად ორიენტირებული მეთოდებისკენ, რომლებიც მეორე ენის ათვისებისა და დაუფლების ტენდენციების შესაბამისი იქნება და პრაქტიკულად ღირებულ შედეგებსაც მოგვცემს.

ქართულის, როგორც მეორე ენის, შესწავლისას მრავალი პრობლემა იჩენს თავს. ენის შესწავლა რთული პროცესია და არაქართულენოვან ჯგუფებში სახელების სწავლებაც ამ პროცესის მნიშვნელოვანი ნაწილია. იგი გულისხმობს არსებული კვლევების ანალიზისა და ექსპერიმენტით მიღებული შედეგების საფუძველზე მსმენელზე ორიენტირებული ტექნოლოგიების გამოყენებას, ასევე, ახლის შემუშავებას და დანერგვას, სწავლისა და სწავლების შესაბამისი მეთოდების, სტრატეგიების

შერჩევას. ეს კი ხელს შეუწყობს ქართული ენის სწავლების ხარისხის გაუმჯობესებას როგორც სკოლებში, ისე უმაღლეს სასწავლებლებში თუ კერძო სტრუქტურებში. საკითხი აქტუალურია იმდენად, რამდენადაც ჩვენ მუშაობა გვიწევს განსხვავებული სოციალური სტატუსის, ასაკის, ინტერესების... მქონე ენის შემსწავლელებთან. მათგან ზოგისთვის ქართული მეორე ენაა, (იგულისხმებიან, უპირველესად, საქართველოში მცხოვრები ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენლები, რომლებისთვისაც ქართული სახელმწიფო ენაა), ზოგისთვის (სხვა ქვეყნის იმ მოქალაქეთათვის, რომელთაც აქვთ ქართული ენის შესწავლის სურვილი) კი – უცხო ენა... მიზანშეწონილად მიგვაჩნია, ორივე შემთხვევაში გამოვიყენოთ ტერმინი *ქართული, როგორც მეორე ენა*.

კვლევის მიზნები და ამოცანები. ქართულში ტრადიციულად გამოყოფენ 10 მეტყველების ნაწილს. მათგან ოთხი **სახელია**: არსებითი სახელი, ზედსართავი სახელი, რიცხვითი სახელი, ნაცვალსახელი. წარმოდგენილი ნაშრომი ეხება სწორედ სახელების სწავლებას არაქართულენოვან ჯგუფებში, რაც განაპირობებს საკვლევი მასალის ანალიზსა და დასმული ამოცანების შინაარსსაც.

ჩვენი მიზანია, არაქართულენოვან ჯგუფებში სახელთა სწავლებისას მაქსიმალურად გამოვიყენოთ დღემდე აპრობირებული მეთოდები, რაც, სხვა კომპონენტებთან ერთად, აუცილებლად გულისხმობს არსებული გამოცდილების გათვალისწინებას, თანამედროვე ტენდენციების გაცნობას, პრაქტიკაში დანერგვას და ახალი გზების ძიებას.

მეცნიერული სიახლე. ნაშრომის მეცნიერული სიახლეა ის, რომ მონოგრაფიულად არის შესწავლილი სახელის სწავლების საკითხები ქართულის, როგორც მეორე ენის, სასწავლო ჯგუფებში. მნიშვნელოვნად მიგვაჩნია, რომ კვლევისას გამოყენებულია არა მხოლოდ სამეცნიერო და მეთოდური ლიტერატურა, არამედ ბსუ-ს უწყვეტი განათლების ცენტრის ქართული ენის შემსწავლელთა ჯგუფებში პრაქტიკული მუშაობის შედეგ-

ბი. ხსენებული საქმიანობა კი ეყრდნობა სწავლების თანამედროვე მეთოდებს და ინოვაციურ სტრატეგიებს. ამდენად, შეიძლება ითქვას, რომ სამეცნიერო მიმოქცევაში შემოსულია საკმაოდ დიდი მოცულობის მასალა, რაც ამავედროულად, განაპირობებს **ნაშრომის თეორიულ და პრაქტიკულ მნიშვნელობას**. შესაბამისად, კვლევის შედეგების გამოყენება შესაძლებელია არაქართულენოვან ჯგუფებში მუშაობისთვის, ქართული ენის სწავლა/სწავლებასთან დაკავშირებული პრობლემების ანალიზისთვის, ახალი სტრატეგიებისა და შეფასების ინოვაციური სისტემის პრაქტიკაში დანერგვისთვის.

კვლევის მეთოდი. ნაშრომზე მუშაობისას სამეცნიერო ლიტერატურისა და ინტერნეტრესურსების მოძიება-დახარისხებასთან, შესწავლასა და კრიტიკულ ანალიზთან ერთად გამოვიყენეთ შედარებითი ანალიზისა და დაკვირვების მეთოდები, ასევე, პედაგოგიური ექსპერიმენტი; ეს უკანასკნელი გულისხმობს ინოვაციურ პროექტს სწავლება-შეფასების სტრატეგიაში და მასთან დაკავშირებულ კვლევებს. ჩვენ მიერ ჩატარებულ კვლევებში მონაწილეობა მიიღეს როგორც საქართველოს უმაღლესი სასწავლებლების (ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, თბილისის ივანე ჯავახიშვილის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, ქუთაისის აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი), ასევე თურქეთის, რიზეს რეჯეფ ტაიფ ერდოღანის უნივერსიტეტის სტუდენტებმა. კვლევა განხორციელდა კომპიუტერული სისტემა – „Kiber - 1“-ის ბაზაზე.

ზემოთქმული გულისხმობს აგრეთვე, რომ ნაშრომში გამოყენებულია აღწერითი მეთოდი უცხო ენის სწავლებაში არსებული თანამედროვე მეთოდებისა და ელექტრონული სასწავლო პლატფორმების გასაცნობად სტრუქტურულ, ფუნქციონალურ, ინტერაქტიულ მიდგომებთან კავშირში. გამოყენებულია პრაგმატული მიდგომა, კერძოდ, სხვადასხვა მკვლევრის კვლევების კომბინაცია საკუთარი მოსაზრების ფორმირების პროცესში.

ნაშრომში, სასწავლო მასალის განხილვისას, სურათის სისრულისა და შედარებითი ანალიზისთვის, ქართულის პარა-

ლელურად, მოხმობილია მაგალითები თურქული, ინგლისური და უკრაინული ენებიდან. შესაბამისად, გათვალისწინებულია ქართული ენის შემსწავლელებთან მუშაობის პრაქტიკა.

ნაშრომის თეორიული საფუძველი. პრაქტიკული სააუდიტორიო მუშაობის პარალელურად შესწავლილია სათანადო წყაროები და სამეცნიერო ლიტერატურა, კერძოდ, მეორე ენის სწავლებაში ჩართული მკვლევრების, პრაქტიკოსი მასწავლებლების, მეთოდისტების გამოცდილება, უკანასკნელი წლების ქართული და უცხოური კვლევების შედეგები; მ. ოძელის, ნ. შარაშენიძის, კ. გაბუნას, ნ. დობორჯგინიძის, ზ. ბაღაშვილის, ქ. გოჩიტაშვილის, გ. შაბაშვილის, კ. ბეიკერის, ჯ. კუმინსის, მ. სვეინის, თ. კილურაძის, მ. ინასარიძის, მ. მელიქიძის, მ. ნაჭყებias, ჭ. ქირიას, ე. ქუთათელაძის, მ. კიკვაძის, თ. ჯაყელის, მ. ხუციშვილის და სხვათა პუბლიკაციები, თეორიული ნაშრომები და სახელმძღვანელოები, რომლებიც, არსებითად, ქართულის, როგორც მეორე ენის, სწავლების ახალ ეტაპს წარმოაჩენს.

ნაშრომის აპრობაცია. სადისერტაციო ნაშრომი შესრულებულია ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ქართული ფილოლოგიის დეპარტამენტში, სადაც შედგამისი განხილვა-აპრობაცია 2017 წლის 12 ივლისს (ოქმი № 07).

ნაშრომის ცალკეული ნაწილი გამოქვეყნებულია სამეცნიერო ჟურნალებსა და შრომათა კრებულებში, წაკითხულია მოხსენებებად საუნივერსიტეტო, რესპუბლიკურ და საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენციებზე.

ნაშრომის სტრუქტურა: საკვალიფიკაციო ნაშრომი მოიცავს კომპიუტერზე ნაბეჭდ 148 გვერდს და შედგება შესავლის, პარაგრაფებად დაყოფილი სამი თავისა და დასკვნებისგან, რასაც თან ერთვის გამოყენებული ლიტერატურის სია და დანართი.

დისერტაციის მოკლე შინაარსი შესავალი

სადისერტაციო ნაშრომის შესავალში განხილულია საკვლევი თემის აქტუალობა, ძირითადი მიმართულებანი, მიზნები და ამოცანები. წარმოჩენილია დისერტაციის სამეცნიერო სიახლე და ღირებულება, კვლევის მეთოდები, თეორიული და პრაქტიკული მნიშვნელობა, მოცემულია ინფორმაცია კვლევის სამეცნიერო და მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის, ასევე, ნაშრომის სტრუქტურის შესახებ.

თავი I. სახელი ქართულში. სახელის სწავლებასთან დაკავშირებული სირთულეები და სტრატეგიები არაქართულენოვან ჯგუფებში

ნაშრომის პირველ თავში გაანალიზებულია სახელის რაობა ქართულში. არსებითი, ზედსართავი და რიცხვითი სახელების, ასევე ნაცვალსახელის სწავლების სტრატეგიები არაქართულენოვან ჯგუფებში; ყურადღება გამახვილებულია მეორე ენის სწავლების მეთოდებთან დაკავშირებულ თანამედროვე ტენდენციებზე.

§1. სახელის რაობა და გრამატიკის სწავლების ზოგიერთი საკითხი. ქართულში გამოიყოფა „სახელთა“ ოთხი ჯგუფი, რომელთა სახელწოდებები მათ საერთოსაც ასახავს და განსხვავებულსაც; სახელდობრ:

ა) არსებითი სახელი – კლასი სრულმნიშვნელოვან სიტყვათა, რომლებიც გარემომცველ საგნებსა და მოვლენებს ასახავს (მაგ: ძალი, ხე, ქვა...);

ბ) ზედსართავი სახელი: სიტყვები, რომლებიც საგანთა თვისებებს გადმოსცემს (მაგ: მაღალი, მძიმე, თეთრი...);

გ) რიცხვითი სახელი: სიტყვები, რომლებიც საგანთა რაოდენობრივ აღრიცხვასთან (რაოდენობასთან) არის დაკავშირებული (მაგ: ორი, ასი, ათასი, მეცხრე, მესამედი...);

დ) ნაცვალსახელი – კლასი ისეთი სიტყვებისა, რომელთა დანიშნულებაა დანარჩენი (წინა სამი) ჯგუფის სახელების ჩანაცვლება ფუნქციონირების დონეზე (შენ, იგი, ჩემი, რა, რომელი...).

ყველა სახელი იბრუნება, ანუ ბრუნებადი სიტყვა, საზოგადოდ, არის სახელი. ამასთან, ზედსართავი სახელი, რიცხვითი სახელი და ნაცვალსახელი – ყველა მიემართება საგანს, არსებით სახელს. ერთი საგნის ნიშან-თვისებას აღნიშნავს, მეორე – რაოდენობას, მესამე – საგანთა ნაცვალია.

არაქართულენოვან ჯგუფებში მუშაობისას ერთ-ერთ მთავარ, მნიშვნელოვან საკითხად სასწავლო მასალის სწორად შერჩევა და თანმიმდევრული მიწოდება უნდა მივიჩნიოთ. სწავლების პრინციპს, პირობითად, ვუწოდებთ „სპირალის ეფექტს“, რაც გულისხმობს „გამეორებას“ და „გაფართოებას“. ანუ ენის შემსწავლელი ყოველ ახალ გაკვეთილზე იმეორებს წინა მასალას და ამატებს ახალს. პრაქტიკა ადასტურებს, რომ ამგვარი სტრატეგია შედეგის მომტანია.

გასათვალისწინებელია ისიც, რომ ენის შემსწავლელებს არ მიეწოდებათ დეტალური თეორიული მასალა სახელთა შესახებ. თუმცა, თავისთავად იგულისხმება, რომ მათ აქვთ გარკვეული ცოდნა სახელების შესახებ მათს მშობლიურ ენაში. ე.ი. ენის შემსწავლელებმა უნდა გააცნობიერონ, რომ თუკი მათ ოდესმე რამე უსწავლიათ გრამატიკაში, ყოველთვის გამოადგებათ სხვა ენის შესწავლისას. ცხადია, ინტერგაციის პროცესში მნიშვნელოვანია ენათა შესწავლის შეპირისპირებითი მეთოდის უახლეს მიღწევათა გათვალისწინება.

მეორე ენის შესწავლის პროცესში გრამატიკის „დოზირების“ შესახებ სპეციალისტთა შორის ერთმნიშვნელოვნად ჩამოყალიბებული დამოკიდებულება არ არსებობს. ზოგს მიაჩნია, რომ გრამატიკის სწავლების გარეშე შეუძლებელია წარმატებული კომუნიკაციის მიღწევა, სხვების აზრით კი, გრამატიკული წესების მიწოდება სწავლების საწყის ეტაპზე სრულიად გაუმართლებელია.

ეროვნული სასწავლო გეგმის მიხედვით, როცა საქმე ეხება მეორე ენას, „გრამატიკის სწავლება კონტექსტშია სასურველი და არა კონტექსტისაგან მოწყვეტილად, რაც საკომუნიკაციო მიზნებს უნდა ემსახურებოდეს. წესებისა და ტერმინების ზეპირად სწავლება არ არის რეკომენდებული. მოსწავლეს საშუალება უნდა მიეცეს, დააკვირდეს, ამოიცნოს, გაიაზროს და კონტექსტში გამოიყენოს გრამატიკული თავისებურებები და კონსტრუქციები / მოვლენები“.

ბუნებრივია, ენის სწავლების დროს გაკვეთილები უნდა დაიგეგმოს შესასწავლი ენის სტრუქტურის საფუძველზე, მაგრამ სულაც არ არის საჭირო, არაქართულენოვანს თავიდანვე მთელი სისრულით მივაწოდოთ მათთვის საკმაოდ რთული სახელთა ბრუნების სისტემა. ასეთი მიდგომა მხოლოდ დაბრკოლებებს შექმნის სწავლების პროცესში, დააბნევს, გაუგებრობისა და უსიამოვნო სირთულის განცდას შეუქმნის მას. ჩვენ ვემხრობით თვალსაზრისს, სწავლების პროცესი უნდა დაიწყოს უმარტივესი ფორმებით და წარმართოს თანმიმდევრულად, გრადაციით მარტივიდან შედარებით რთულისკენ – შესწავლილი მასალის პერმანენტული გამეორებით. ბუნებრივია, არ ვგულისხმობთ გრამატიკის სრულ იგნორირებას, მაგრამ უპირატესობას ვანიჭებთ საკომუნიკაციო პრაქტიკული გრამატიკული ფორმების სწავლებას ფრაზების, დიალოგებისა და მარტივი ტექსტების ფარგლებში.

§2. მეორე ენის სწავლების მეთოდიკა და თანამედროვე ტენდენციები. მსოფლიოში მრავალი ადამიანი ერთზე მეტ ენას ფლობს. დამატებით ენას მეორე ენა ეწოდება. ძალიან ხშირად მას სამიზნე ენასაც უწოდებენ, რაც ნიშნავს ენას, რომლის შესწავლაცაა მიზნად დასახული. პირველ ენას, როგორც წესი, ძალისხმევის გარეშე სწავლობენ ხოლმე, მაგრამ მეორე ენის შესწავლისას გასათვალისწინებელია სხვადასხვა პირობა, ხოლო წარმატება გარანტირებული არ არის.

ენის შესწავლის პირველი ნაბიჯები სახელებით იწყება. სახელთა სწავლების დროს თავს იჩენს მეთოდოლოგიური პრობლემები. ეს პრობლემები ყველა დროსა და ქვეყანაში აქტუალურია. ევროპისა და ამერიკის მოწინავე ქვეყნებში ბევრი რამ გაკეთდა ამ მიმართულებით. დაიხვეწა სწავლების მეთოდები, ხერხები, შემუშავდა ახალი სტრატეგიები...

როგორც სპეციალისტები მიუთითებენ, თანამედროვე ეტაპზე უპირატესობა არ ენიჭება რომელიმე მეთოდს, რადგან არ არსებობს უცხო ენის სწავლების უნივერსალური მეთოდი, რომელიც შეიძლება მიესადაგებოდეს აბსოლუტურად ყველა მიზნობრივ ჯგუფს. ამა თუ იმ მეთოდის წარმატება დამოკიდებულია ისეთ ფაქტორებზე, როგორცაა შემსწავლელის წინარე ცოდნა, კულტურული განსხვავება, განსხვავებები მშობლიურსა და შესასწავლ ენას შორის, შემსწავლელის სწავლის ტრადიცია, ასაკი და სხვ.

ბუნებრივია, ქართულის, როგორც მეორე ენის, სწავლება გულისხმობს საზოგადოდ უცხო ენის სწავლების ცნობილი და აპრობირებული მეთოდების გამოყენებას. ისიც ნათელია, რომ ყველა შემთხვევაში აუცილებელია სამიზნე ენის სპეციფიკის გათვალისწინება. ნაშრომში სწორედ ამ თვალსაზრისით ვეხებით ქართველი სპეციალისტების გამოცდილებას და ქართული ენის სწავლებისას პირდაპირი, აუდიოლინგვური, აუდიოვიზუალური, შერეული და კომუნიკაციური დიდაქტიკის მეთოდების გამოყენების საკითხებს.

პრაქტიკულმა გამოცდილებამ დაგვანახა, რომ მეორე ენის ათვისებაში მნიშვნელოვანია ენის შემსწავლელის ფონური ცოდნის, გენდერული ფაქტორის, მოტივაციის, აქტიური და პასიური მსმენელის გათვალისწინება, ვერბალური და არავერბალური მეთოდების პრაქტიკული და მიზნობრივი გამოყენება.

§3. არსებითი სახელი ქართულში და მისი სწავლების სტრატეგიები არაქართულენოვან ჯგუფებში. არსებითი სახელი, ლათინური ტერმინით – სუბსტანტივი, არის მეტყველების ნაწილი, რომელიც აღნიშნავს საგანს. ენის შემსწავლელებს მეტ-ნაკლებად ეადვილებათ არსებითი სახელის გაგება, ცდილობენ თავიანთ მშობლიურ ენაში მოძებნონ მსგავსი ლექსიკური ერთეულები, დაინახონ მათ შორის შინაარსობრივი მსგავსება. ენის შემსწავლელი იწყებს მარტივი სიტყვებით, ფრაზებით და თანდათან გადადის დიალოგურ მეტყველებაზე.

3.1. არსებითი სახელის შინაარსობრივი ჯგუფები. არსებითი სახელი სიტყვათა მეტად მრავალრიცხოვან კლასს წარმოადგენს, რომელიც სემანტიკურად განსხვავებულ ჯგუფებს მოიცავს.

ქართული ენის შემსწავლელებთან მუშაობის პროცესში სათანადო ყურადღებას ვუთმობთ თითოეული ჯგუფის თავისებურებებს, მაგრამ, განსაკუთრებით მნიშვნელოვად მიგვაჩნია **ვინ და რა** ოპოზიციის გამიჯვნა.

3.2. არსებითი სახელი წარმოების მიხედვით. წარმოების მიხედვით არსებითი სახელთა დახასიათება გულისხმობს იმას, რომ ერთმანეთისაგან გაიმიჯნოს, ერთი მხრივ, სახელური სემანტიკის (ამოსავალი) ძირ-ფუძეები, ხოლო მეორე მხრივ, მათგან, აგრეთვე სხვა მეტყველების ნაწილთაგან წარმოქმნილი ახალი ლექსიკური ერთეულები. ამ თვალსაზრისით არსებითი სახელები გაიყოფა ორ ძირითად ჯგუფად: პირველადი სახელები და მეორეული ანუ წარმოქმნილი სახელები. წარმოქმნილ სახელებში თავის მხრივ ორ ჯგუფს გამოვყოფთ: ა) აფიქსური სიტყვაწარმოება; ბ) კომპოზიცია.

აფიქსები, რომლებიც გამოიყენება სიტყვაწარმოების დროს, ასევე მრავალფეროვანია. სწორედ ეს მრავალფეროვნება გარკვეულ სირთულეს ქმნის სახელთა სწავლებისას. იგივე შეი-

ძლება ითქვას კომპოზიციის გზით წარმოქმნილი არსებითი სახელების შესახებაც.

3.3. არსებითი სახელის სწავლების პრაქტიკული საკითხები არაქართულენოვან ჯგუფებში. არაქართულენოვან ჯგუფებში სწავლების პირველ ეტაპზე ენის შემსწავლელს ძირითადად ზეპირი კომუნიკაციის უნარ-ჩვევები უყალიბდება. სასურველია, მასწავლებელი თუ გამოიყენებს თავად შემსწავლელზე ორიენტირებულ სავარჯიშოებს, ანუ ისინი აგებული უნდა იყოს შემსწავლელების გამოცდილებაზე, ინტერესებზე, ყოველდღიურ საქმიანობაზე.

ელემენტარული ჭეშმარიტებაა, რომ ყველა საგანს თავისი სახელი აქვს და საგნის აღმნიშვნელ სიტყვას არსებითი სახელი ჰქვია. როცა ვსაუბრობთ სწავლების პირველ ნაბიჯებზე, შეიძლება მასწავლებელმა პირდაპირ დაიწყოს ოთახში არსებული ნივთების ჩამოთვლა. შემსწავლელები მასწავლებლის დახმარებით ცდილობენ უპასუხონ კითხვებს: ვინ არის ეს? რა არის ეს?

უმჯობესია დიალოგის დაწყება სიტყვებით, რომლებსაც ყოველდღიურად ისმენენ, ხედავენ, აღი-

ეს ვინ არის?	ეს რა არის?
ეს არის ნინო.	ეს არის ჩანთა.
მასწავლებელი	წიგნი
მოსწავლე	რვეული
ადამიანი	სკამი

ქვამენ. ასეთებია: მასწავლებელი, ამხანაგი, უნივერსიტეტი, წიგნი, კალამი, რვეული, ტელეფონი, ავტობუსი... ამ სიტყვების გამეორება ენის შემსწავლელებს ხშირად უწევთ და შესაბამისად, მათი დამახსოვრებაც უფრო ადვილია. ასევე ადვილად იმახსოვრებენ ისინი კითხვებს. ენის სწავლების საწყის დონეზე შემსწავლელი იმახსოვრებს იმ სახელებს, რომლებსაც ყოველდღიურად ხედავს და აღიქვამს და არა იმას, რაც უნდა რომ ითქვას. ზეპირი გზით, მარტივი ფრაზებით, მასწავლებლის

დახმარებით, კითხვა-პასუხებით, სიტუაციური სავარჯიშოებით მყარდება კომუნიკაცია. ამ პროცესში ჩვენ მიზანშეწონილად მიგვაჩნია ე.წ. „სიტყვის რუკის“ გამოყენება. ასევე, ამავე კომპონენტს საკმაოდ ფართოდ ვითვალისწინებთ სწავლებისა და შეფასების ელექტრონულ სისტემაში (ხსენებულ სისტემას დეტალურად ვეხებით ნაშრომის მესამე თავის მესამე პარაგრაფში). ეს პროცესი ენის შემსწავლელისთვის სახალისოა და შედარებით მარტივი. იგი ერთი სიტყვით, კერძოდ, არსებითი სახელით, იწყებს „შენებას“, სიტყვას უკავშირებს მეორე სიტყვას, მესამეს და ა.შ. მაგალითად:

ტელეფონი → ეს ტელეფონი / ახალი ტელეფონი / ჩემი ტელეფონი → ჩემი ახალი ტელეფონი → ეს არის ჩემი ახალი ტელეფონი...

გარკვეული ლექსიკური მარაგის, მეტყველებასთან, წარმოთქმასთან დაკავშირებული მინიმალური ცოდნის დაგროვების შემდეგ მასწავლებელი იწყებს მოკლე კონტექსტური დიალოგების მოხმობას.

თავისთავად იგულისხმება, რომ თავდაპირველად ვიყენებთ ნასწავლ მზა ფორმებს და გამოთქმებს. ენის შემსწავლელი დამოუკიდებლად ცდილობენ ცნობილი სიტყვების გამოყოფას. გარკვეული ეტაპის შემდეგ მასწავლებელი აღარ ეხმარება შემსწავლელს, ისინი დამოუკიდებლად მართავენ დიალოგებს. ამ პროცესში მთელი ჯგუფი შეიძლება ჩავრთოთ, მაგალითად: მოსაუბრე X იწყებს დიალოგის პირველ ფრაზას, შემდეგ აგრძელებს y, და ა. შ. აუცილებლად გამოვყოფთ ჩვენთვის საინტერესო საკითხებს. მასწავლებელი დაფაზე წერს ყველა არსებით სახელს, რომელიც გაისმის აუდიტორიაში და ამეორებინებს მთელ ჯგუფს. ეს მეთოდი ენის შემსწავლელს ეხმარება საკითხის სიღრმისეულ გააზრებაში. ისინი სწავლობენ

მნიშვნელოვანი ინფორმაციის გამოყოფას, ეჩვევიან სხვათა აზრის პატივისცემას, მოსმენასა და თანამშრომლობას.

ამავე ეტაპის ნაწილია ერთობლივი კითხვა, რაც ხელს უწყობს ტექსტების შეგნებულად წაკითხვას და გააზრებას. მნიშვნელოვანია, რომ ტექსტები იყოს ენის შემსწავლელთა შესაძლებლობების შესაბამისი სირთულის და კონკრეტულ საკითხთან დაკავშირებული. ამასთან, შეიძლება გამოვყოთ სირთულის რამდენიმე საფეხური.

აღნიშნული სტრატეგია საკმაოდ მრავალფეროვანი ვარიაციების შესაძლებლობას იძლევა (არა მხოლოდ არსებითი სახელების სწავლებისას), კონკრეტული ჯგუფის შესაძლებლობებიდან, სწავლების ეტაპებიდან და მასწავლებლის მიზნებიდან გამომდინარე. ამ უკანასკნელთან დაკავშირებით აღვნიშავთ, რომ მიზანი შეიძლება ეხებოდეს ცალკეულ კომპონენტს (მაგალითად, არსებითი სახელის რაობას: მსმენელები გამოყოფენ არსებით სახელებს, არკვევენ ჯგუფებს, სვამენ კითხვებს და ა.შ.).

ამ სახით კითხვა ენის შემსწავლელს აძლევს ტექსტის გაგების საშუალებას. ისინი მსჯელობენ და პასუხობენ მასწავლებლის მიერ დასმულ შეკითხვებს. დასახელებული მეთოდი არაქართულენოვან ჯგუფებში ავითარებს კითხვის, წერის, ზეპირმეტყველების უნარებს და ეხმარება მათ გრამატიკის საკითხების გაგებაში, წარმოსახვისა და შემოქმედებითი აზროვნების განვითარებაში.

რადგან ერთობლივად კითხვის სტრატეგიას შევხებით, აქვე შევნიშნავთ, რომ არაქართულენოვან ჯგუფებში „ერთობლივ კითხვასთან“ ერთად, გამართლებულია ე.წ. „ერთობლივი წერა“, ანუ მასწავლებელთან ერთად წერს მთელი ჯგუფი.

სწავლების საწყის დონეზე წერითი პროცესის ეფექტურად წარმართვა გულისხმობს: სიტყვების ჩასმას; მოცემული სიტყვების მიხედვით წინადადებების შედგენას; წინადადების

დასრულებას; წინადადების გამართვას; კითხვებზე დადებითი ან უარყოფითი პასუხის გაცემას; კითხვების შედგენას; მარტივი დიალოგის შედგენას; წინადადების შეცვლას ზმნის პირის, დროისა და რიცხვის მიხედვით... ამის მისაღწევად კი სამიზნე აუდიტორიას ეტაპობრივად უნდა გავუფართოვოთ და გავურთულოთ ენობრივი და სამეტყველო მასალა, მივაწოდოთ მოდელები, სქემები, მზა წინადადებები, მოკლე ტექსტები, დიალოგები. კითხვის მეთოდის გამოყენებით ისინი უნდა გადავრთოთ წერის პროცესზე (როცა წერს, ვიზუალურად იმახსოვრებს იმას, რასაც კითხულობს). ასეთი მიდგომა ქართული ენის შემსწავლელს ეხმარება სამეტყველო ფუნქციების განვითარებაში.

სწავლებისას აუცილებლად უნდა გამოვიყენოთ კომუნიკაციური, ჯგუფური და პარტნიორული მუშაობის მეთოდები, როლური თამაშები. საზოგადოდ კი სწავლების მეთოდის შერჩევასას მასწავლებელმა უნდა განსაზღვროს მოსმენის, წერის, კითხვის, ლაპარაკის... გაკვეთილების ჰარმონიზაციის, ამ გაკვეთილებზე გამოყენებული მასალის ურთიერთთავსებადობის პრინციპები; მან სწორად უნდა დაგეგმოს მიზანი და სავარაუდოდ შედეგი: მოცემული ეტაპისთვის რა უნდა იცოდეს ქართული ენის შემსწავლელმა და რის გაკეთებას შეძლებს იგი. სწორედ ამაზეა დამოკიდებული რამდენად წარმატებული იქნება სწავლების პროცესი.

ამასთან, ნებისმიერი საკითხის შესწავლა უნდა იყოს მიმართული ოთხივე უნარის – მოსმენის, ლაპარაკის, კითხვის და წერის განვითარებაზე. თითოეული აქტივობა ამ უნარ-ჩვევების ათვისებას უნდა ემსახურებოდეს.

§ 4. ზედსართავი სახელი ქართულში და მისი სწავლების სტრატეგიები არაქართულენოვან ჯგუფებში. ტრადიციულად ერთმანეთისაგან იმიჯნება ზედსართავ სახელთა ორი ძირითა-

დი ჯგუფი: ვითარებითი, რომელიც საგნის ნიშან-თვისებას ასახელებს უშუალოდ, სხვა საგანთან მიმართების გარეშე (დიდი მაგიდა, მწვანე მსხალი) და მიმართებითი, რომელიც საგნის ნიშან-თვისებას წარმოაჩენს სხვა საგანთან მიმართებით (ხავსი - ხავსიანი ქვა).

ისევე, როგორც არსებითის, ზედსართავი სახელის სწავლებაც უნდა დაიგეგმოს თანმიმდევრულად, ზემოხსენებული „სპირალის“ პრინციპით, მარტივიდან რთულისკენ – შესწავლილი მასალის პერმანენტული გამოვლით. სწავლების თანამედროვე სტრატეგიებში მიღებულია მოსაზრება, რომ თითოეული თემატური ერთეული მასწავლებელს შეუძლია გაანაწილოს რამდენიმე გაკვეთილზე, მას ეძლევა სრული თავისუფლება მასალის გაკვეთილებად განაწილებაში, აქტივობებისა და ორგანიზების ფორმის შერჩევაში.

ზედსართავი სახელის შესწავლა, ისევე როგორც არსებითისა, მსმენელს შეიძლება დავაწყებინოთ სიტყვებით, რომლებსაც ყველაზე ხშირად ისმენენ და აღიქვამენ. აგრეთვე ვაცნობთ ზედსართავი სახელის კითხვებს და ვაწვდით შესაბამის სავარჯიშოებს.

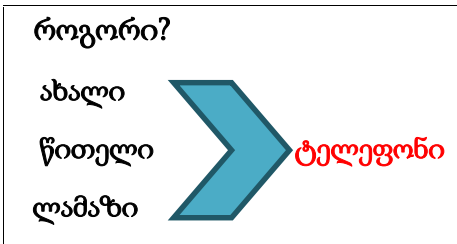
ზედსართავი სახელის სწავლების პირველ ეტაპზე ქართული ენის შემსწავლელს ვავარჯიშებთ, რომ შეძლოს მარტივი ფრაზების, წინადადებების აგება. როგორც უკვე აღვნიშნეთ, პირველ რიგში ზეპირმეტყველების და მოსმენის უნარ-ჩვევების განმავითარებელ აქტივობებს ვთავაზობთ. ამ შემთხვევაში კარგია მასწავლებლის მხრიდან ე.წ. „დახმარების მეთოდის“ გამოყენება, რაც გულისხმობს: ა) ერთი საკვანძო-საორიენტაციო სიტყვის მითითებას და განვრცობას სხვა სიტყვით ან სიტყვებით. ბ) ერთი საკვანძო-საორიენტაციო სიტყვის მითითებას და სიტყვათა დალაგებას ლოგიკურად. სქემების საშუალებით უფრო მარტივია სიტყვათა დაკავშირება. ტექსტის შექმნა კი შემდგომი პროცესია.

მასწავლებელი ჯგუფთან ერთად ცდილობს, დააკავშიროს სიტყვები ერთმანეთთან. საკვანძო სიტყვა იწერება ცენტრში.

იგი აუცილებლად არსებითი სახელი იქნება. ცხადია, შედარებით ადვილია წერა დაკავშირების მეთოდით.

მასწავლებელი შეკითხვების მეშვეობით ააქტიურებს ენის შემსწავლელებს. აჩვენებს საგანს (ტელეფონი), ურჩევს, რომ ესაა მთავარი საკვანძო სიტყვა და ყველა შეკითხვა ამ საგანს უკავშირდება.

შემდეგ დაფაზე წერს შეკითხვებს და მოითხოვს, უპასუხონ წერილობით. თუ მოსწავლეებს უჭირთ წერის დაწყება, პირველი წინადადება შესაძლოა მასწავლებელმა შესთავაზოს.

ამ სავარჯიშოების წარმოდგენა სხვანაირადაც არის შესაძლებელი, მთავარია, რომ მსგავსი მეთოდების საშუალებით არაქართულენოვანები შემოქმედებითი ფორმით გამოხატავენ ცოდნას და დამოკიდებულებას ამა თუ იმ საკითხთან დაკავშირებით. მეტად მოსახერხებელია მოდერნიზებისა და ვარიაციებისათვის სხვა მეთოდი, რომელიც ცნობილია, როგორც „ტექსტის აწყობა“. რაც მთავარია, ზედსართავი სახელის სწავლების დროს ყურადღება გადატანილი უნდა იყოს აღწერა/დახასიათებაზე. ტანსაცმლის, ადამიანის, გარეგნობის, ნივთის, ცხოველის და ა. შ... მთავარი ისაა, რომ არ ვივიწყებთ ოთხივე უნარის (ზეპირმეტყველება, მოსმენა, კითხვა, წერა) ინტეგრირებულ განვითარებას. ქართულში, განსხვავებით სხვა ენებისაგან, თავისებურია ზედსართავი სახელის ხარისხის ფორმათა წარმოების წესი (ერთი მხრივ გვაქვს: დიდი-მოდდილუდიდესი და მეორე მხრივ, კარგი-უფრო კარგი და უკეთესი). ქართული ენის შემსწავლელებთან ამ თავისებურებებზეც უნდა გავამახვილოთ ყურადღება.

ენობრივი კომპეტენციების ზრდასთან ერთად იზრდება სწავლების შესაძლებლობები. შემდეგ ეტაპზე, რა თქმა უნდა, ენის შემსწავლელებს, შეიძლება, წერილი საკომუნიკაციო

სიტუაციებისა და ტექსტების უფრო მრავალფეროვანი არჩევანი შევთავაზოთ. ენის შემსწავლელი ამგვარი სავარჯიშოებით გაიწაფება მარტივი კონსტრუქციის მქონე წინადადებების აგებაში და მათი გამოყენებით აზრის თანმიმდევრულად გადმოცემაში.

§5. რიცხვითი სახელი ქართულში და მისი სწავლების სტრატეგიები არაქართულენოვან ჯგუფებში. რიცხვითი სახელები ნებისმიერი ენის ლექსიკის აქტიური ნაწილია. მთავარი ისაა, არაქართულენოვანებს მარტივად, იოლი გზით ავუხსნათ და გავაგებინოთ ქართულში რიცხვით სახელებთან დაკავშირებული საკითხები.

რიცხვითი სახელის სწავლებისას მნიშვნელოვანია ყურადღების გამახვილება ისეთ კომპონენტებზე, როგორცაა: ა) მარტივფუძიანი, ბ) რთული, რომლებიც ორი ან მეტი ფუძისაგან შედგება; გ) შედგენილი, რომლებიც რამდენიმე რიცხვითი სახელისგან შედგება; დ) განსაზღვრული და განუსაზღვრელი რაოდენობითი რიცხვითი სახელები.

რიცხვითი სახელების სწავლება მიმდინარეობს არსებითი სახელის პარალელურად. არაქართულენოვანებს ვუხსნით, რომ ათიდან ცხრამეტამდე რიცხვითი სახელები ქართულში ნაწარმოებია ფუძეების შეერთებით. იმისთვის რომ მარტივად დავამახსოვრებინოთ რთული რიცხვითი სახელები, წარვუდგენთ მათ წარმოების წესს, სქემებს და ა.შ.

ჯგუფში მუშაობისას შეიძლება მოვუხმოთ პარალელურად ენის შემსწავლელის მშობლიური ენიდან. ამ შემთხვევაში თვალსაჩინოებისთვის მივმართავთ თურქულთან შედარებას: აღსანიშნავია, რომ თურქულში უფრო მარტივადაა საქმე, რადგან ყოველი ათეული იწყება წინა ათეულზე ერთეულის დართვით და ორივე ნაწილი ფუძის სახითაა წარმოდგენილი:

10+1=11 (on bir); 10+2=12 (on iki); 10+3=13 (on üç)... 20+1=21 (yirmi bir) ; 30+1=31 (otuz bir).

ამ ფორმათა გამოყენებას ააქტიურებს ასევე შესაბამისი სიტუაციების გათამაშება, როცა ხდება კონკრეტული ინფორმაციის მიწოდება საკუთარი თავის, საცხოვრებელი ადგილის, საქმიანობის, ასაკის, ინტერესის... შესახებ. ამ შემთხვევაშიც ამოცანა შეიძლება რამდენიმე ეტაპად განხორციელდეს. მაგალითად, შეიძლება შემსწავლელებს: ა) მივაწოდოთ მოკლე სიტუაციური ტექსტი; ბ) მოვთხოვოთ ტექსტიდან რაოდენობითი (მომდევნო ეტაპზე რიგობითი, წილობითი) რიცხვითი სახელების ამოწერა; გ) შევადგენინოთ კითხვები მოცემული ტექსტის მიხედვით; დ) ბოლოს კი შემსწავლელებს შევასწორობინოთ ერთმანეთის ნამუშევრები.

ქართული ენის შემსწავლელთათვის სირთულეს წარმოადგენს რიგობითი რიცხვითი სახელის მართლმეტყველება და მართლწერა, განსაკუთრებით მრავალფუძიანი სახელებისა. ამ შემთხვევაში არაქართულენოვანებს ყურადღებას ვამახვილებინებთ იმაზე, თუ რამდენი ფუძისგან შედგება რიცხვითი სახელი. შესაბამისად, ვუხსნით დაწერილობის პრინციპებს სათანადო მაგალითების ჩვენებით. რასაკვირველია, ყველაფერ ამას შესაბამისი საფუძველი და სწორად შერჩეული სავარჯიშოები, მიზანმიმართული მუშაობა სჭირდება... ბუნებრივია, სავარჯიშოების პარალელურად ვიყენებთ სქემებს, ვიზუალურ მასალას და ა.შ.

სასურველია, თუ ერთი და იგივე თემატიკა და შესაბამისად, სახეცვლილი ტექსტიც კი რამდენჯერმე განმეორდება. მაგალითად, რაოდენობით რიცხვით სახელზე მუშაობისას შესწავლილი ტექსტი და სავარჯიშოები შეიძლება გამოვიყენოთ რიგობითი რიცხვითი სახელის სწავლების დროსაც. ეს ყველაფერი გვადმევს შედარებისა და გამეორების საშუალებას. ეს პრაქტიკა

შეიძლება გამოვიყენოთ წილობითი რიცხვითი სახელების სწავლების დროსაც და საზოგადოდ, ქართულის, როგორც მეორე ენის, სწავლების ყველა ეტაპზე.

წ6. ნაცვალსახელი ქართულში და მისი სწავლების სტრატეგიები არაქართულენოვან ჯგუფებში. ნაცვალსახელი, როგორც მეტყველების ნაწილი, ყველა ენაშია და ყველგან ერთი და იმავე ფუნქციით არის წარმოდგენილი. შესაბამისად, შესასწავლი ენის მშობლიურთან შედარება-შეპირისპირება ამ შემთხვევაშიც სასურველია. მაგალითად, განვიხილოთ ჩვენებითი ნაცვალსახელი „ეს“ და მისი მიმართება არსებით სახელთან: ქართულში არსებითთან შეწყობილი ნაცვალსახელი წარმოდგენილია მხოლოდ რიცხვში, ამასთან, იგი არ განასხვავებს სქესის გრამატიკულ კატეგორიას. განსხვავებული სურათია ინგლისურ ენაში. მართალია, სქესის გრამატიკული კატეგორია ნაცვალსახელით არც ამ შემთხვევაში გამოიხატება, სამაგიეროდ, არსებითი მასთან შეწყობილ ნაცვალსახელს მართავს რიცხვში და მრავლობითში ქართულისგან განსხვავებულ ფორმებს ვღებულობთ:

ეს გოგო – **This girl**; ეს ბიჭი – **This boy**; ეს ხე – **This tree**; ეს გოგოები – **These girls** (// ესენი გოგოები); ეს ბიჭები – **These guys** (//ესენი ბიჭები); ეს ხეები – **These trees** (// ესენი ხეები).

უკრაინულ ენაში ნაცვალსახელით წარმოდგენილია სქესის გრამატიკული კატეგორია, ამასთან, ამ შემთხვევაშიც, ქართულისგან განსხვავებით, მრავლობითში მდგარ არსებითთან შეწყობილი ნაცვალსახელიც მრავლობითშია.

ეს გოგო – **Ця дівчина** (მდედრობითი სქესი); ეს ბიჭი – **Цей хлопець** (მამრობითი სქესი); ეს ხე – **Це дерево** (საშუალო სქესი); ეს გოგოები – **Ці дівчата** (// ესენი გოგოები) (მდედრობითი სქესი); ეს ბიჭები – **Ці хлопці** (//ესენი ბიჭები) (მამრობითი სქესი); ეს ხეები – **Ці дерева** (// ესენი ხეები) (საშუალო სქესი);

ქართულის ანალოგიური ვითარებაა თურქულ ენაში:

ეს გოგო – **Bu kız**; ეს ბიჭი – **Bu oğlan**; ეს ხე – **Bu ağaç**; ეს გოგოები – **Bu kızlar**; ეს ბიჭები – **Bu çocuklar (oğlanlar)**; ეს ხეები – **Bu ağaçlar**.

არაქართულენოვან ჯგუფებში კომუნიკაციის აუცილებლობა თავიდანვე მოითხოვს ჩვენებითი, პირის, კუთვნილებითი... ნაცვალსახელების გამოყენებას. პრაქტიკულ მასალაზე მუშაობისას შედარებითი ანალიზი არა მხოლოდ სიცოცხლეს მატებს გაკვეთილს, არამედ იძლევა ენობრივი ვითარების უფრო ფართო ანალიზის შესაძლებლობას და დამახსოვრების პრობლემაც ნაკლებია. ისიც ცხადია, რომ განხილული მაგალითები მხოლოდ საზოგადო სურათის წარმოსადგენად მოვიყვანეთ და მათი ფართო ანალიზი არ დაგვისახავს მიზნად. ნაცვალსახელის რაობის საკითხებს და ჯგუფებს (პირის, ჩვენებითი, კითხვითი, კუთვნილებითი, კითხვით-კუთვნილებითი, მიმართებითი, განსაზღვრებითი, განუსაზღვრელობითი, ურთიერთობითი, უარყოფითი) კი, უპირატესად, ვეხებით როგორც მასალას სწავლების სტრატეგიების უზრუნველყოფისათვის.

სწორედ ნაცვალსახელთან მიმართებით უნდა აღვნიშნოთ კიდევ ერთხელ, რომ დიალოგური მეტყველება კარგი საშუალებაა ენის ასათვისებლად. უპირველესად მოსმენისა და გამეორების მეთოდით ვცდილობთ, მივაღწიოთ დიალოგებში სახელურ ფორმათა სწორ გამოყენებას. სასწავლო პროცესში აქტიურად ვიყენებთ მ. კიკვაძის მიერ შემოთავაზებულ მეთოდს, რომელსაც მან პირობითად „პარალელური დიალოგების“ მეთოდი უწოდა, რაც დიალოგში დამატებით ახალი მონაწილის ჩართვას გულისხმობს. პარალელური დიალოგის მონაწილეები არიან: 1) მასწავლებელი და ერთი სტუდენტი; 2) მასწავლებელი და მეორე სტუდენტი. მასწავლებელი უსვამს შეკითხვას პირველ სტუდენტს, ამასთან, ურჩევს დაუკვირდეს შეკითხვაში ინტონაციურად ამადლებულ ადგილებს. სტუდენტი პასუხობს (სწორად ან არასწორად), მაგალითად:

მასწავლებელი: ზეინაბ, ეს ახალი ტელეფონი-ი შენია?

ზეინაბი: დიახ, ეს ახალი ტელეფონი-ი ჩემია.

პასუხის გადამოწმების მიზნით დიალოგში ერთვება მეორე სტუდენტი. მასწავლებელი ახლა მას უსვამს შეკითხვას. სტუდენტი მიგებითი ნაწილაკების (დიახ, ან – არა) გამოყენებით აფასებს პირველი სტუდენტის პასუხს:

მასწავლებელი: ალი, ზეინაბ-ის პასუხი-ი სწორია?

ალი: დიახ, ზეინაბ-ის პასუხი-ი სწორია.

თავი II. ბრუნების პრინციპები ქართულში და ბრუნვათა სწავლების საკითხები არაქართულენოვან აუდიტორიაში

§1. ბრუნება და ბრუნების პრინციპები ქართულში. ენის სწავლებისას ნებისმიერ შემთხვევაში გვიწევს ყურადღების გამახვილება ბრუნვის ნიშანთა სისტემაზე. ფაქტია, რომ ქართული ბრუნების სისტემა გვიჩვენებს ალომორფთა ურთიერთმიმართების მწყობრ სურათს. უკვე მიღებული ძირითადი სისტემის საფუძველზე თითოეული ბრუნვის ნიშანი წარმოგვიდგენს რამდენიმე პოზიციურ ნაირსახეობას.

რაც შეეხება რიცხვის გრამატიკულ კატეგორიას, იგი სახელში ორგვარ სისტემას გვიჩვენებს: ერთს – წმინდად აგლუტინაციურს (-**ებ** სუფიქსიანი მრავლობითი), ხოლო მეორეს – შერეულს (-**ნ/ -თ** სუფიქსიანი მრავლობითი). თანამედროვე ქართულში სახელთა მრავლობითის გაბატონებული ფორმანტია -**ებ**-სუფიქსი. ბუნებრივია, ქართული ენის შემსწავლელებთან მუშაობისას ძირითადი დატვირთვა სწორედ **ებ**-იანი მრავლობითის სწავლებაზე მოდის.

თუ გავითვალისწინებთ სახელთა ბრუნების თავისებურებებს ქართულში, უნდა ვადიაროთ, რომ არაქართულენოვანთათვის მისი სწავლება მნიშვნელოვან პრობლემებთან არის დაკავშირებული. ამ პრობლემათა მთელი სისრულით დაძლევა ენის სწავლების პირველ ეტაპზე შეუძლებელია და ასეთი მიზანი მასწავლებელმა არც უნდა დაისახოს. საწყის ეტაპზე მნიშვნელოვნად მიგვაჩნია კომუნიკაციისთვის აუცილებელი

ბრუნვების გამოყენებაზე გავამახვილოთ მსმენელთა ყურადღება. სწავლების პრინციპი, მსგავსად სხვა საკითხებისა, აქაც იგივეა – ვისწავლოთ პრაქტიკულად, კონტექსტის აქტიური გამოყენებით... ზემოთქმული სულაც არ გულისხმობს იმას, რომ ბრუნებისა და ბრუნვაში შეთანხმების სწორი ფორმების სწავლებაზე უარი უნდა ვთქვათ. პირიქით, ყურადღების გარეშე არ უნდა დავტოვოთ მცირედი შეცდომაც კი. ოღონდ, თავდაპირველად, იმ შედარებით მცირედი ლექსიკის ფარგლებში, რასაც საწყის ეტაპზე სწავლობენ და აუცილებლად (როგორც საწყის, ასევე, მომდევნო ეტაპებზე), მუდმივი გამეორებით და თეორიული მასალის აუდიტორიის შესაფერისი „დოზირებით“.

§ 2. ბრუნვათა სწავლების საკითხისათვის არაქართულენოვან ჯგუფებში. ენის შესწავლის პირველი ნაბიჯები ნებისმიერ შემთხვევაში დაკავშირებულია ერთი მხრივ, მოსმენის და ლაპარაკის, მეორე მხრივ, წერის და კითხვის უნარების განვითარებასთან. რა მეთოდი, რა სტრატეგიაც არ უნდა აირჩიოს მასწავლებელმა, იგი იწყებს შესასწავლი ენის სიტყვების გაცნობით, მათ შორის, ბუნებრივია, სახელებით.

უკანასკნელ პერიოდში ქართულის, როგორც მეორე ენის, სწავლებისთვის არაერთი სახელმძღვანელო შეიქმნა. მართალია, წერის სწავლებისას ანბანის თანმიმდევრობასთან დაკავშირებით ამ სახელმძღვანელოებში ერთიანი სტანდარტი არ მოქმედებს, მაგრამ ყველაზე ხშირად პირველი გაკვეთილები მიჰყვება ტრადიციულ სტრატეგიას და „ა“, „ი“, „თ“, „ს“ ასოებით იწყება. ბუნებრივია, შესაბამისადაა შერჩეული სიტყვებიც წერის, კითხვის და ზეპირი მეტყველების ტექსტებისთვის.

მაგალითად, ბსუ-ს მოსამზადებელი ცენტრის (უწყვეტი განათლების ცენტრის) სახელმძღვანელო წერის შესწავლას იწყებს „ა“, „ი“, „თ“, „ს“, „ხ“, „ო“ ასოებით.

თავდაპირველ ტექსტებში დომინირებს სახელები, კერძოდ, არსებითი - ია, თითი. თათი, ოთახი, სია, თიხა, თხა; რიცხვითი - ათი, ოთხი... ამასთან, ყველა სახელი მოცემულია სახელობით

ბრუნვაში. ბუნებრივია, თანდათან ჩნდება სხვა მეტყველების ნაწილებიც და სხვა ბრუნვებიც.

„სხვა ბრუნვების“ გაჩენასთან ერთად თავს იჩენს პრობლემები, რომლებიც დაკავშირებულია ქართულ ენაში სახელთა ბრუნების სპეციფიკასთან. ბრუნვათა სწავლების შესახებ საუბრისას კი, მეტი სინათლისთვის, პარალელური ანალიზისას ვეცდნობით თურქულენოვან და უკრაინულენოვან მსმენელებთან მუშაობის გამოცდილებას და შესაბამის მასალებს სწორედ ამ ენებიდან მოვიხმობთ.

ქართულ, თურქულ და უკრაინულ ენებში განსხვავებულია ბრუნვათა რაოდენობა და რიგი, ამასთან, ბრუნვებს ქართულში, განსხვავებით ხსენებული ენებისაგან, გარკვეული სინტაქსური ფუნქცია აკისრია. ბრუნვების საშუალებით იქმნება მორფო-სინტაქსური კონსტრუქციები, რის გაგებაც საკმაოდ უჭირს არაქართულენოვან აუდიტორიას.

ქართულის ბრუნვათა რიგი იწყება სახელობითით, რომელსაც მოსდევს მოთხრობითი და მიცემითი. სახელობითი და მიცემითი არაქართველისთვის შედარებით ადვილად გასაგებია, სირთულეს ქმნის მოთხრობითი ბრუნვა, რაც მხედველობაში უნდა ვიქონიოთ სწავლების დროს, ანუ, გავითვალისწინოთ არა მაინცადამაინც ბრუნვათა თანმიმდევრობა, არამედ მათი სირთულე და მოსალოდნელი პრობლემები.

სწავლებისას წარმოქმნილი სირთულის ერთ-ერთი არსებითი მიზეზი ისაა, რომ ბევრ ენაში, ქართულისაგან განსხვავებით, სუბიექტიც და ობიექტიც ერთი და იმავე ფორმით ეწყობა ზმნას ყველა მწკრივში. მაგალითად, ასეა უკრაინულ და თურქულ ენებში:

ნინო კითხულობს წიგნს	Ніно читає книгу	Nino kitabı okur
ნინო კითხულობდა წიგნს	Ніно читала книгу	Nino kitap okuyordu
ნინო წაიკითხავს წიგნს	Ніно буде читати книгу	Nino kitap okuyacak
ნინომ წაიკითხა წიგნი	Ніно прочитала книгу	Nino kitap okudu

როგორც ვხედავთ, პარალელისთვის მოხმობილ ენებში სუბიექტისა და ობიექტის ფორმები უცვლელად მიჰყვება ზმნას. განსხვავებული ვითარებაა ქართულში. სრულიად გაუმართლებლად და შეუძლებლად მიგვაჩნია მწკრივის ფორმათა ათვისება. როგორც არაერთხელ აღვნიშნეთ, ამ მოცულობის თეორიას გამოვრიცხავთ. ეს სულაც არ ნიშნავს იმას, რომ ერგატივის და საზოგადოდ, თუნდაც რთული სინტაქსური კონსტრუქციების სწავლებაზე უარი უნდა ვთქვათ, მაგრამ მანამდე, სანამ გრამატიკის თეორიულ ნაწილს შევეხებოდეთ, სწავლების მიზანი უნდა იყოს ის, რომ ენის შემსწავლელის ყური მიეჩვიოს ქართულ მეტყველებაში მოთხრობითბრუნვიანი კონსტრუქციის ჟღერადობას. აქედან გამომდინარე, აქცენტი უნდა გაკეთდეს შემსწავლელის სმენით და მხედველობით მეხსიერებაზე.

ნათესაობითი ბრუნვის სწავლებისას მიზანშეწონილია კუთვნილებითობის წინ წამოწევა, კონკრეტული სიტუაციების გათამაშება. ინფორმაციების მიწოდება საკუთარი თავის, საცხოვრებელი ადგილის, საქმიანობის, ასაკის შესახებ ადვილებს ნათესაობითი ბრუნვის შესწავლას და პრაქტიკაში გამოყენებას.

ბსუ-ს ქართულ ენაში მოსამზადებელი მოკლევადიანი პროგრამის („ქართული ენა უცხოელთათვის“) ფარგლებში წერითი მეტყველების გაკვეთილებზე ნათესაობითი ბრუნვის ფორმების სწავლება პირველივე კვირიდან იწყება, თუმცა, ამ დროისათვის ენის შემსწავლელს შესასწავლ ენასთან ურთიერთობის გარკვეული გამოცდილება აქვთ. ნათესაობითის ფორმებიანი პირველი ტექსტი, რომლის მოსმენა, კითხვა და წერა უხდებათ, შემდეგია:

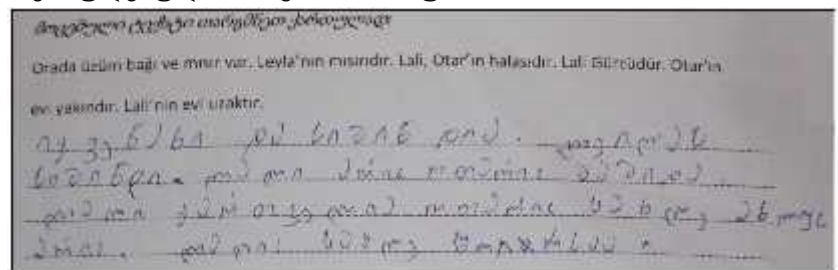
„იქ ვენახი და სიმინდია. ვენახი ოთარისაა. სიმინდი არის ლალის. ლალი ოთარის მამიდაა. ლალი ქართველია. ოთარის სახლი ახლოსაა. ლალის სახლი შორსაა“

ახალ ფორმაზე ყურადღების გასამახვილებლად ვიყენებთ აგრეთვე სხვადასხვა ტიპის სავარჯიშოს. შესწავლილი მასალის საფუძველზე მზადდება ბარათები – გამოტოვებული ად-

გილების შესავსები და წარმოსათქმელი ტექსტებით. წარმოთქმულ ტექსტებში კოლექტიურად ფასდება როგორც ფაქტობრივი სიზუსტე, ასევე გამოთქმა. რაც შეეხება წერით ნამუშევარს, აქ დასაშვებია რამდენიმე ვარიანტი: ა) ნაწერს კითხულობს მასწავლებელი და აფასებს; ბ) ნაწერს კითხულობს ენის ერთ-ერთი შემსწავლელი და გამოთქვამს თავის აზრს; გ) სკანირებული ნაწერი პროექტორით გადადის ეკრანზე და კოლექტიურად ფასდება. ბუნებრივია, ბოლო ორი ვარიანტი ზრდის ინტერესს დავალების მიმართ.

ამავე სტრატეგიის ნაწილია ამოცანა, რომელიც რამდენიმე ეტაპისგან შედგება და იმეორებს უკვე შესწავლილ მასალას. ამასთან, იმატებს სირთულის ხარისხიც. ენის შემსწავლელს ბარათებით ეძლევათ თავდაპირველი ტექსტი ან მისი რამდენიმე სტილიზებული ვარიანტი, ოღონდ მშობლიურ ენაზე. მათ ევალებათ თარგმნონ მოცემული ტექსტი ქართულად. სამუშაოს დასრულების შემდეგ მასწავლებელი კრეფს ბარათებს და იმავე ტექსტის საფუძველზე ატარებს წერას კარნახით. ამის შემდეგ ასწორებს მსმენელთა ნამუშევრებს, უბრუნებს ორივე ტექსტს (თარგმანს და კარნახით ნაწერს), რათა შეადარონ ერთმანეთს და ბოლოს დეტალურად განიხილავს ყველა შეცდომას.

ქვემოთ თვალსაჩინოებისთვის წარმოვადგენთ 2016-2017 სასწავლო წლის ერთ-ერთი თურქულენოვანი მსმენელის მიერ შესრულებული თარგმანის ნიმუშს:

მოცემული ბლოკი ჯამდება რამდენიმე ახალი ტიპის დავალებით, რომლებიც ზემოხსენებული „სპირალის ეფექტის“ ფარგლებში მრავალგვარი ინტერპრეტაციის შესაძლებლობას იძლევა.

მუშაობის ამ პრინციპზე მიჩვევა აუცილებელია, რადგან მეთოდის გამოყენება სხვა თემებთან დაკავშირებითაც მისაღები და სასურველია.

რაც შეეხება მოქმედებითა და ვითარებით ბრუნვებს, ისინი ბევრ ენაში არ არის წარმოდგენილი. მაგალითად, უკრაინულში მოქმედებითი ბრუნვა არის (народ-ом, народ-ами), ვითარებითი – არა. თურქულ ენაში არ გვაქვს არც ერთი და არც მეორე. შესაბამისად, ამ ბრუნვების ფორმათა სწავლება სასურველია მათი ძირითადი ფუნქციების გათვალისწინებით. ენის შემსწავლელებს უნდა ავუხსნათ, რომ მოქმედებითი ბრუნვა აღნიშნავს საგანს, რომლის მეშვეობითაც ხორციელდება მოქმედება.

1. ჩანგლ-ით ვჭამ. 2. ჭიქ-ით ვსვამ. 3. ბურთ-ით ვთამაშობ.

იგივე შინაარსი უკრაინულსა და თურქულში შემდეგნაირად გადმოიცემა:

	უკრაინული	თურქული
1	Я їм виделкою	çatal ile yiyorum
2	Я п'ю чашкою или Я п'ю з чашки	bardakla içiyorum
3	Я граю в м'яч	top ile oynuyorum

თანდებულიანი ფორმებიც პრაქტიკული მასალის საფუძველზე ისწავლება. მაგალითად, მოქმედებითის შემთხვევაში, სასურველია, საწყის ეტაპზე ვასწავლოთ ადგილის, დროის და ვითარების გამომხატველი კონსტრუქციები:

1. ადგილის გამოხატვა: **სამსახური-დან მოვიდა;**
2. დროის გამოხატვა: **დილი-დან დავიწყეთ;**
3. ვითარების გამოხატვა: **ყურადღებ-ით უსმენს.**

შევადაროთ უკრაინულს და თურქულს:

	უკრაინული	თურქული
	вона прийшла } він прийшов }	z roboti
	Почнемо зранку	sabahtan başlım
	вона } він }	слухає уважно
		dikkatladin liyor

ეს ენობრივი მოდელებიც შემსწავლელს უნდა მივაწოდოთ, უპირველესად, კონტექსტის გამოყენებით, დიალოგების ასაგებად. სასურველია, რომ ყველა დიალოგი (მით უფრო, თუკი მასში ახალი ენობრივი მოდელია გამოყენებული) გათამაშდეს წყვილებში ან ჯგუფებში. ამგვარადვე უნდა გავითვალისწინოთ ვითარებითი ბრუნვის ფუნქციები, თანდებულიანი ფორმები სხვადასხვა ბრუნვებისთვის და ა.შ.

არაქართულენოვანისთვის უცხოა წოდებითი ბრუნვა. ქართულში კი მისი ფუნქცია კარგად არის გამოკვეთილი, იგი მიმართვის ფორმაა. სწორედ ამის მიხედვით უნდა დავამახსოვრებინოთ მათ ბრუნვის ეს ფორმა. სათანადო მაგალითების მოხმობით, მარტივი ფრაზებით ამის ჩვენება შესაძლებელია.

წარმოდგენილი მასალა მხოლოდ ნაწილია მეთოდოლოგიური პრინციპებისა. ცხადია, ამ შემთხვევაშიც მრავალი სირთულე იჩენს თავს, მაგრამ მთავარი ისაა, რომ სწავლების პროცესი ორიენტირებული იყოს პრაქტიკული ცოდნისა და შესაბამისად, აუცილებელი სამეტყველო უნარ-ჩვევების დაუფლებაზე.

თავი III. სახელური შესიტყვებანი და მათი სწავლება არაქართულენოვან ჯგუფებში

§1. შესიტყვების რაობა; სახელური შესიტყვების სახეები.
ზემოთ აღვნიშნავდით, რომ არაქართულენოვან ჯგუფებში საგანგებო ყურადღება არ ეთმობა გრამატიკული წესების შესწავლას, მაგრამ კომუნიკაციისთვის აუცილებელი ელემენტარული გრამატიკის მიწოდება ხდება პრაქტიკულად. გრამატიკული მოდელების სწავლებისას ყურადღება უნდა გამახვილდეს მათ სამეტყველო ფუნქციებსა და გამოყენების ტიპობრივ სიტუაციაზე. ასე რომ, კომუნიკაციური მეთოდისთვის მნიშვნელოვანია კომბინირებული სავარჯიშოები, რომელთაც გრამატიკულ მიმართულებასთან ერთად კომუნიკაციური ხასიათი აქვს. ამ პროცესის წარმატება მეტწილად დამოკიდებულია სახელთა სწავლების პრინციპებზე. არაქართულენოვანი კომუნიკაციას იწყებს ერთი სიტყვით და მიდის მარტივ ფრაზამდე. ტიპურ სიტუაციებში შეკითხვის დასმა და პასუხის გაცემა ქმნის ჯერ შესიტყვებებს, შემდეგ კი წინადადებას. კომუნიკაციური მეთოდი ემყარება წინადადებას, რომლის წევრები სხვადასხვა მეტყველების ნაწილებითაა გადმოცემული. მათ შორის მნიშვნელოვანია სახელები. მოდელები, სქემები, მზა ფრაზები ენის შემსწავლელს ეხმარება სახელური შესიტყვებების გაგებასა და დამახსოვრებაში.

შესიტყვებას ქმნის დამოკიდებულება სიტყვათა შორის. ეს დამოკიდებულება შეიძლება გამოიხატოს სხვადასხვა საშუალებით. ქართულში შესიტყვებას ქმნის არსებითი სახელი არსებითთან (ჭიქა წყალი), ზედსართავი სახელი არსებითთან (მაღალი სახლი), რიცხვითი სახელი არსებითთან (ორი კაცი), ნაცვალსახელი არსებითთან (ეს გოგო, ჩემი ქალაქი...).

სახელური შესიტყვება გულისხმობს მსაზღვრელისა და საზღვრულის ურთიერთობას. სწავლების ამ ეტაპისთვის ქართული ენის შემსწავლელმა უკვე იცის ბრუნვის ფორმების გამოყენება. ამიტომ სახელური შესიტყვებების გააზრება სწორედ ბრუნვის ფორმებით უნდა ავუხსნათ, უმჯობესია ორი ბრუნვის – სახელობითისა და მოთხრობითის მაგალითებით

ავაგებინოთ შესიტყვება. ამ ბრუნვათა სწორად გამოყენებას უნდა შეეჩვიოს ენის შემსწავლელის ყური. მაგალითად:

ა) ბოლოთანხმოვნიანი მსაზღვრელები: დიდ-ი სახლ-ი; დიდ-მა სახლ-მა; ახალ-ი პური, ახალ-მა პურ-მა...

ბ) ბოლოხმოვნიანი მსაზღვრელები: პატარა ბავშვ-ი; პატარა ბავშვ-მა...

დასახელებულ მაგალითებში სახელურ შესიტყვებას ქმნის ზედსართავი სახელი და არსებითი სახელი. შემდეგი ნაბიჯი უკვე წინადადებების შედგენაა:

პატარა ბავშვ-ი იძინებს; პატარა ბავშვ-მა დაიძინა.

არაქართულენოვან ჯგუფებში სუბსტანტიური მსაზღვრელის სწავლებაც წინადადებების საშუალებით ხდება: ის არის **კბილ-ის ექიმ-ი**. **კბილ-ის ექიმ-მა** წამალი მომცა. **კბილ-ის ექიმ-ს** ველოდები. **კბილ-ის ექიმ-ის** ნახვა მინდა და ა.შ.

კომუნიკაციაში ასევე მნიშვნელოვანია თანდებულისანი შესიტყვებების გამოყენება. ამ ეტაპზე ისეთ სახელურ შესიტყვებებზე ვამახვილებთ ყურადღებას, რომლის მსაზღვრელი თანდებულისანი არსებითი სახელია: სახლ-ზე მაღალი: ჩემს **სახლზე მაღალი** ნინოს სახლია და ა.შ.

ამდენად, ჩვენი მიზანია, არაქართულენოვანებს გავაგებინოთ, რომ სახელი სახელთან ერთობით ქმნის შესიტყვებას. სახელური შესიტყვებების სწორი ფორმით გამოყენება კი წარმატებული კომუნიკაციის აუცილებელი პირობაა.

§2. მსაზღვრელის სწავლების ზოგიერთი საკითხი თურქულენოვან ჯგუფებში. თურქულენოვან ჯგუფებთან მუშაობისას მნიშვნელოვან სირთულეს ქმნის მსაზღვრელის სწავლება, განსაკუთრებით კი – სუბსტანტიური მსაზღვრელისა.

ქართულსა და თურქულში **ერთნაირია** ატრიბუტული მსაზღვრელის გადმოცემის საშუალებები (მსაზღვრელი არის: ზედსართავი სახელი: **დიდი** სახლი – **büyük ev**; გაარსებითებული ზედსართავი: **სასტუმრო** ოთახი – **musafir odasi**; რიცხვითი სახელი: **ორი** კალამი – **iki kalem**; ნაცვალსახელი: **ჩემი** სახლი – **benim evim**), მაგრამ **განსხვავებულია** გამოხატვის ფორმა. კერ-

მოდ, ქართულში ატრიბუტული მსაზღვრელის საზღვრულთან შეთანხმების საკითხს განსაზღვრავს, მსაზღვრელი სახელი ხმოვანფუძიანია თუ თანხმოვანფუძიანი.

ქართულისაგან განსხვავებით, თურქულში ატრიბუტული მსაზღვრელი (როგორც ხმოვანფუძიანი, ისე თანხმოვანფუძიანი) საზღვრულთან ფუძის სახით გვხვდება. სუბსტანტიური მსაზღვრელი შეიძლება იყოს ფუძის სახითაც (**Demir Kapi**) და ნათესაობითი ბრუნვის ფორმითაც (თანხმოვანფუძიანებთან **-in, -in, -un, -ün**; ხმოვანფუძიანებთან **-nın, -nin, -nun-, -nün**) (**okul-un haritası; annenin babası**).

ქართული ენის შესწავლით დაინტერესებული თურქულენოვნისთვის გაუგებარია, რატომ ვამბობთ: „**ბათუმ-ის** სახელმწიფო უნივერსიტეტი“, როცა თურქულ შესიტყვებაში – „**Batum Devlet Üniversitesi**“ – მსაზღვრელი სიტყვა **Batum** ფუძის სახითაა. ამის ასახსნელად აუცილებელია გრამატიკულ მასალაზე მუშაობაც, ცხადია, შესაბამისი დოზით: ენის შემსწავლელს უნდა ავუხსნათ, რომ ქართულში არსებითი სახელით გადმოცემული სუბსტანტიური მსაზღვრელი, რომელიც გამოხატავს კუთვნილებით-დანიშნულებით ურთიერთობას ან მიუთითებს მასალაზე, ყოველთვის დგას ნათესაობით ბრუნვაში. ცხადია, უფრო მოხერხებულია პარალელური მაგალითების დასახელება:

ა) **მსაზღვრელი გამოხატავს კუთვნილებას: საქართველო-ს** დედაქალაქი (**Gürgistan-in** Başkent-1); **ჰასან-ის მამ-ის** ნათესავეები (**Hasan-in baba-sı-nın** akrabalar-1) და ა.შ.

ბ) **გამოხატავს მასალას, ნივთიერებას: ქვ-ის სახლი (taş ev); ოქრო-ს საათი (Altın saat)** და ა.შ.

გ) **გამოხატავს დანიშნულებას: კბილ-ის ექიმი (diş doctor-u); ტანსაცმელ-ის კარადა (elbise dolab-1)** და ა.შ.

ამდენად, სუბსტანტიური მსაზღვრელის სწავლების სტრატეგიებზე საუბრისას ორი ენის ბუნების გათვალისწინება აუცილებელია და, ამასთან, საჭიროა მასალის მარტივ და რთულ კომპონენტებად დაყოფა და შესაბამის ეტაპებზე განაწილება. ცხადია, დიდი მნიშვნელობა აქვს გრამატიკული მასალის შერ-

ჩევას. აუცილებელია ისეთ სავარჯიშოებზე მუშაობა, რომლებიც ენის შემსწავლელს საშუალებას მისცემს, გაიაზროს და დააკვირდეს სიტყვათა მნიშვნელობებს და აირჩიოს სწორი ფორმა. ის ამ ფორმებს აქტიურად იყენებს შესაბამისი სიტუაციების მიხედვით, როცა ხდება კონკრეტული ინფორმაციების მიწოდება საცხოვრებელი ადგილის, საქმიანობის, ასაკის, ინტერესის... შესახებ. ამ შემთხვევაშიც ამოცანა შეიძლება რამდენიმე ეტაპად განხორციელდეს. მაგალითად, ქართული ენის შემსწავლელებს მივაწოდოთ ტექსტი და მოვთხოვოთ ნათესაობითბრუნვიანი ფორმების მონიშვნა ან ამოწერა (მიზანშეწონილია ამოცანის გართულება – სუბსტანტიური მსაზღვრელების დაჯგუფება კუთვნილების, მასალის, დანიშნულების მიხედვით).... აღნიშნული მეთოდი ეფექტურია საკითხის უკეთ გაგებისთვის, კერძოდ, იგი ხელს უწყობს ტექსტზე დამოუკიდებლად მუშაობისა და კითხვის უნარ-ჩვევების განვითარებას, გააზრებულ კითხვას, მნიშვნელოვანი ინფორმაციის ამოკრებას, დახარისხებას და ა.შ.

მეორე ნაბიჯზე სასურველია, ენის შემსწავლელებს მოვთხოვოთ ტექსტის „გადაწერა“ ისე, რომ აღწეროს საკუთარი საოჯახო ყოფა. შესრულებულ დავალებაშიც უნდა გამოიყოს სუბსტანტიური მსაზღვრელები (ამოცანის გართულება შეიძლება იმით, რომ ტექსტის „გადაწერისას“ მათ დაევალოთ ნათესაობითის ფორმების შეძლებისდაგვარად მაქსიმალურად გამოყენება).

მესამე ნაბიჯი გულისხმობს ცოცხალი დიალოგის გამართვას. მოცემული თემის ფარგლებში დიალოგი შეეხება მოსაუბრეთა ოჯახს, ნათესავეებს, ცხოვრების დეტალებს. ჯგუფის აქტივობა გამოიხატება იმით, რომ ყურადღებით ისმენენ დიალოგს და ჩაინიშნავენ სუბსტანტიურ მსაზღვრელებს. ამავე კონტექსტში შეიძლება განვიხილოთ დიალოგები სქემების გამოყენებით.

აღნიშნულ მასალაზე მუშაობისას არანაკლებ ეფექტურია სწავლა შეცდომების გასწორებით. ეს მეთოდი ენის შემსწავლელს ეხმარება საკუთარი თუ სხვისი შეცდომების აღმოჩენასა და ადეკვატურად რეაგირებაში; ხელს უწყობს შეცდომების აღ-

მოჩენისა და გასწორების უნარის ჩამოყალიბებას, ზრდის მოტივაციას და ავითარებს დამოუკიდებლად სწავლის უნარ-ჩვევებს. ამ მეთოდის მეშვეობით ენის შემსწავლელი სწავლობს აქტიურად, „კეთებით“. ამავე დროს, უვითარდება სოციალურ-კომუნიკაციური უნარები: ზეპირი და წერიტი მეტყველება, თვითშეფასება, ურთიერთშეფასება, თანამშრომლობა.

§ 3. სწავლებისა და შეფასების ელექტრონული სისტემის ზოგიერთი საკითხი. სწავლების დაგეგმვისა და განხორციელების პროცესში შეფასებას მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს. მოცემულ პარაგრაფში ვეხებით რა შეფასების საკითხებს, განვიხილავთ, უპირველესად, სასწავლო პროცესთან დაკავშირებულ ზოგიერთ სტრატეგიას, აქვე წარმოვადგენთ ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის უწყვეტი განათლების ცენტრის ინიციატივას შეფასების სისტემაში. ეს ის სიახლეა, რომელზეც ვმუშაობდით კოლეგებთან ერთად მოკლევადიანი საგანმანათლებლო პროგრამის „ქართული ენა უცხოელთათვის“ ფარგლებში.

მოცემული პარაგრაფი პრაქტიკული ხასიათისაა. მასში წარმოდგენილია, თუ როგორ შეიძლება ამა თუ იმ ელექტრონული რესურსის გამოყენება კონკრეტული ენობრივი კომპეტენციების გასავითარებლად და ცოდნის შესაფასებლად. ამ ნაწილში ჩანს ჩვენი პირადი გამოცდილება, რაც სწავლების პროცესში დაგვიგროვდა, ის სიახლეები, რომელთა დანერგვაც, კოლეგებთან ერთად, ვცადეთ არაქართულენოვან მსმენელთა ჯგუფებში.

საკამათო არაა, რომ ახალი ტიპის სასწავლო გარემოს ფორმირება ბუნებრივად მოითხოვს ახალი საგანმანათლებლო მეთოდების გაცნობა-გაზიარებას, რომლებშიც ინტეგრირებულია ICT (ინფორმაციული და კომუნიკაციური) ტექნოლოგიები პედაგოგიური და საგანმანათლებლოს ამოცანების შესასრულებლად. იგულისხმება საგანმანათლებლო მეთოდები, რომელთა დამკვი-

დრებისა და დანერგვისათვის კომპიუტერი გამოყენებულია, როგორც შუამავალი შემსწავლელსა და მასწავლებელს შორის.

პროგრამული სისტემით ცოდნის გამოვლენა და შეფასება სასწავლო პროცესის სრულყოფის ერთ-ერთი გზაა. ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტში 2011 წელს დაინერგა ცოდნის გამოვლენისა და შეფასების კომპიუტერული სისტემა – „Kiber - 1“, რომლის ბაზაზე ვატარებთ პრაქტიკულ მეცადინეობებს, მიმდინარე შეფასებებს და დასკვნით გამოცდებს. ამ სისტემით სტუდენტებს საშუალება ეძლევათ დამოუკიდებლად შეამოწმონ საკუთარი ცოდნა.

უკანასკნელ წლებში, საკვალიფიკაციო თემაზე მუშაობისას, შესაძლებლობა გვქონდა, როგორც აღვნიშნეთ, ხსენებული კომპიუტერული პროგრამის ბაზაზე დაგვეშუქებინა სისტემა სპეციალურად მოკლევადიანი საგანმანათლებლო პროგრამისთვის „ქართული ენა უცხოელთათვის“. ამჟამად ზეპირი და წერიტი გამოკითხვების გარდა, კომპიუტერული სისტემით ვაფასებთ ქართული ენის აღქმის უნარს, ლექსიკურ მარაგს... შეფასების ელექტრონულ სისტემაში, ბუნებრივია, წარმოდგენილია სასწავლო პროგრამით გათვალისწინებული თანმიმდევრობა ენის სწავლებისა, ანუ ტესტებისთვის გამოყენებული მასალა „მიბმულია“ სასწავლო კურსზე. სასურველი შედეგი მიიღწევა მხოლოდ სისტემატურობით, რაც ნიშნავს დაგეგმვის მკაცრ ლოგიკას.

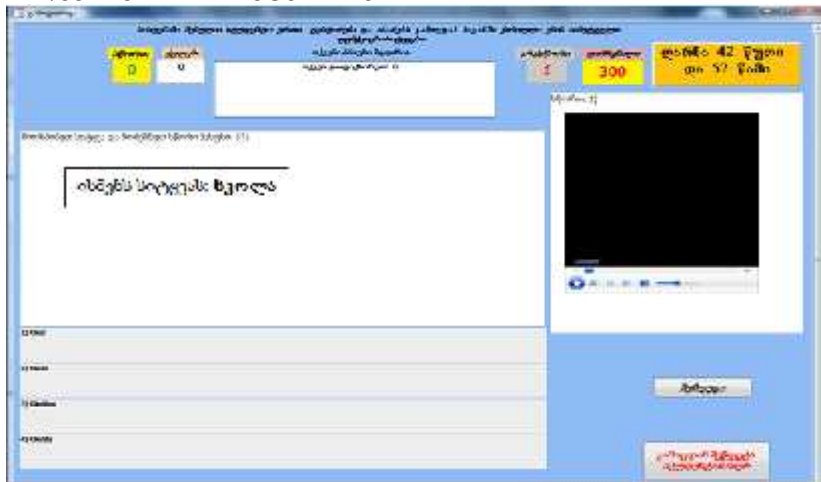
შესაბამისად, ყველა ტესტირება დაგეგმილია და მოიცავს კონკრეტულ მასალას. მსმენელს ეძლევა შესაძლებლობა, კომპიუტერის დახმარებით მუდმივად იმუშაოს კითხვის, წერის, ზეპირმეტყველების, განსაკუთრებით, მოსმენის და გაგების უნარების სრულყოფაზე. ამ მიზნით საკონტროლო ტესტების შეკითხვა წარმოდგენილია აუდიო ფაილის სახით, ანუ სტუდენტი ისმენს ტესტის შეკითხვას და სავარაუდო პასუხებიდან პოულობს

სწორ პასუხს ან პასუხებს. სტრუქტურისა და თემატური რკალე-
ბის მიხედვით შეიძლება გამოვყოთ რამდენიმე მიმართულებას:

- ✓ ისმენს სიტყვას ქართულად და თარგმნის მშობლიურ ენაზე ან პირიქით;
- ✓ ისმენს ფრაზას ქართულად და თარგმნის მშობლიურ ენაზე ან პირიქით;
- ✓ ისმენს კითხვას ქართულად და პოულობს სავარაუდო პასუხებიდან სწორ ვარიანტს.

ამგვარი მიდგომა საშუალებას გვაძლევს ასევე შევამოწმოთ: რამდენად ადეკვატურად აღიქვამს სტუდენტი სიტყვას ან ფრა-
ზას; სწორად აღიქვამს თუ არა ამა თუ იმ ფორმას, სიტყვათა შეთანხმებებს და ა.შ.

მაგალითად, ქვემოთ წარმოდგენილია შემთხვევა, როცა ენის შემსწავლელი ისმენს სიტყვას „სკოლა“. მან მოცემული პასუხების ვარიანტებში მშობლიურ ენაზე უნდა მოიხილოს მისი შესატყვისი. თუ შერჩეული პასუხი არ არის სწორი, სისტემა აძლევს შესაბამის შეტყობინებას.

განსაკუთრებულად ეფექტურია მოცემული სტრატეგია ლექსიკაზე მუშაობის დროს. სტუდენტს მუდმივად უწევს ურთიერთობა კომპიუტერთან და შესაბამისი ტესტების ბაზასთან. ლექსიკური მარაგის ზრდის კვალობაზე ფართოვდება მიწოდებული ტესტების რაოდენობა. ბუნებრივია, ელექტრონული სისტემის სათანადო მომზადებას წინ უძღვის მნიშვნელოვანი სამუშაო: აუცილებელია განისაზღვროს ნაცნობი სიტყვების რაოდენობა და ახალი სიტყვების მატების დინამიკა. სურათის სისრულისთვის ქვემოთ წარმოვადგენთ ტესტების ელექტრონული ბაზის მოსამზადებელი მასალის მცირე ფრაგმენტს საწყისი ეტაპისთვის:

მამა	ათი	ია
ა) Nine	ა) Bir	ა) Çiçek
ბ) Anne	ბ) Onbir	ბ) Menekşe
გ) Baba	გ) Onuncu	გ) Gül
დ) Dede	დ) On	დ) Pençe
თათი	მთა	მუხა
ა) Burun	ა) Tarla	ა) Masa
ბ) Pençe	ბ) Dağ	ბ) Meşe
გ) Parmak	გ) Mısır	გ) Ağaç
დ) Kulak	დ) Ekmek	დ) Pençe

ელექტრონული ტესტის სხვა ვარიანტში სტუდენტი ისმენს არა სიტყვას, არამედ წინადადებას, მაგალითად: „ნინო ხვალ რას დავათვალიერებთ?“ სტუდენტმა პასუხების ვარიანტებში (რომლებიც ამჯერად ქართულ ენაზეა მოცემული) უნდა მოძებნოს წინადადება, რომელიც ზუსტად შეესაბამება დასმულ შეკითხვას: „ხვალ მუზეუმს დავათვალიერებთ“. ეს საშუალებას აძლევს ენის შემსწავლელს, არა მარტო შეამოწმოს თავისი

ცოდნა, არამედ ისწავლოს სიტყვის ან ფრაზის სწორი მნიშვნელობა, გამოთქმა... მითუმეტეს, მაშინ, როცა საშუალება აქვს, ერთი და იგივე მოისმინოს რამდენჯერმე და შემდეგ გასცეს პასუხი შეკითხვას.

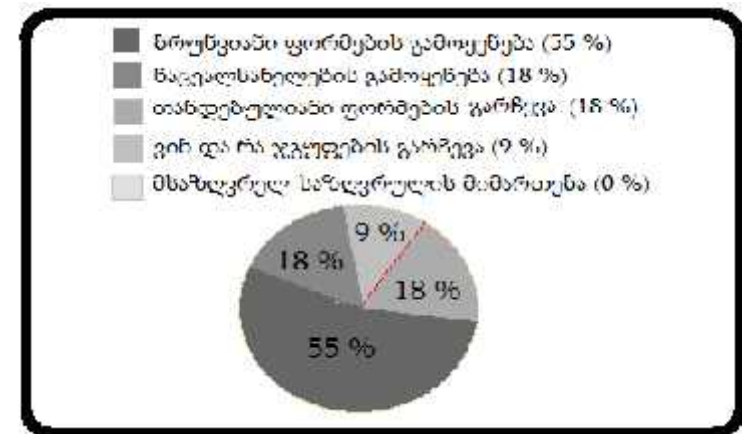
აღვნიშნავთ, რომ სხვა სამუშაო მასალებთან ერთად, კვლევის ჩატარების მიზნით, მოვამზადეთ საცდელი ტესტი, რომელმაც აპრობაცია გაიარა, უპირველესად, ბსუ-ს უწყვეტი განათლების ცენტრის მსმენელებთან – ქართული ენის შემსწავლელებთან. ტესტი შედგებოდა 50 კითხვისგან და მოიცავდა სახელებთან დაკავშირებულ საკითხებს. ენის შემსწავლელებს 15 წუთი ჰქონდათ იმისთვის, რომ მოესმინათ შეკითხვები და მოეძებნათ სწორი პასუხები. შეიძლება ითქვას, რომ მათთვის შეფასების ეს ფორმა საინტერესო და მისაღები აღმოჩნდა. ბსუ-ს გარდა, უწყვეტი განათლების ცენტრის ინოვაციური პროექტის ფარგლებში ტესტირება ჩატარდა კიდევ სამ უნივერსიტეტში: თბილისის, ქუთაისის და რიზეს სახელმწიფო უნივერსიტეტებში.

თვალსაჩინოებისათვის ცხრილის და დიაგრამის სახით წარმოვადგენთ ზოგიერთ მონაცემს რიზეს უნივერსიტეტში ჩატარებული კვლევის მასალებიდან:

რიზეს რეჯეფ ტაიფ ერდოღანის სახელმწიფო უნივერსიტეტი.		
სტუდენტის შედეგი		
1	სტუდენტი (გოგო)	45 ქულა საკითხები, რომლებიც ყურადღებას საჭიროებს: ✓ მიცემითი ბრუნვის გამოყენება; ✓ მოქმედებითი ბრუნვის ფორმები; ✓ მსაზღვრელ-საზღვრულის მიმართება;
2	სტუდენტი (გოგო)	42 ქულა საკითხები, რომლებიც ყურადღებას საჭიროებს: ✓ კუთვნილებითი ნაცვალსახელის გამოყენება; ✓ წინადადებებში ბრუნვის ფორმის მისადაგება უჭირს. (მიცემითის და ნათესაობითის).
3	სტუდენტი (გოგო)	26 ქულა (დროში ვერ ჩაეტია) საკითხები, რომლებიც ყურადღებას საჭიროებს: ✓ დროის მართვა; ✓ მოქმედებითბრუნვიანი ფორმები.

მაქსიმალური ქულა 50
დრო 15 წუთი

4	სტუდენტი (გოგო)	23 ქულა (დროში ვერ ჩაეტია) საკითხები, რომლებიც ყურადღებას საჭიროებს: ✓ მოთხრობითბრუნვიანი კონსტრუქციები; ✓ კუთვნილებითი ნაცვალსახელის გამოყენება; ✓ მოქმედებითბრუნვიანი ფორმები; ✓ მსაზღვრელ-საზღვრულის მიმართება;
5	სტუდენტი (გოგო)	31 ქულა საკითხები, რომლებიც ყურადღებას საჭიროებს: ✓ -ში თანდებულის გამოყენების წესი; ✓ მოქმედებითბრუნვიანი ფორმები; ✓ უჭირს სიტყვის მნიშვნელობის გააზრება. ✓ თანდებულის ფორმები;
6	სტუდენტი (ბიჭი)	25 ქულა საკითხები, რომლებიც ყურადღებას საჭიროებს: ✓ გაუჭირდა ინფორმაციის დაბარისხება; ✓ ვერ არჩევს მიცემითს და ნათესაობით ბრუნვას. ✓ მოქმედებითბრუნვიანი ფორმები.
7	სტუდენტი (ბიჭი)	29 ქულა (დროში ვერ ჩაეტია) საკითხები, რომლებიც ყურადღებას საჭიროებს: ✓ დროის მართვა; ✓ ვინ და რა ჯგუფის ფორმები. ✓ თანდებულის ფორმები;

ექსპერიმენტმა ენის შემსწავლელებს მისცა საკუთარი თავის შეფასების შესაძლებლობა. ისინი თავად მართავენ ტესტს,

აკონტროლებენ დროს და აკვირდებიან დაშვებულ შეცდომებს. ამგვარად მიწოდებული მასალა არაქართულენოვანებს პირველ რიგში ასწავლის ყურადღების მობილიზებას და სწრაფად აზროვნებას, დამოუკიდებლად, საკუთარ თავთან მუშაობას. ისინი სწავლობენ მნიშვნელოვანი ინფორმაციის გამოყოფას, ვარჯიშობენ ინფორმაციის დამუშავებასა და გამთლიანებაზე.

დასკვნები

1. ქართულის, როგორც მეორე ენის, შესწავლის მიმართ ინტერესის ზრდის პარალელურად იზრდება მოთხოვნები არა-ქართულენოვან ჯგუფებში მომუშავე მასწავლებელთა მიმართაც. მეორე ენის დაუფლება როგორც მასწავლებლის, ისე ენის შემსწავლელის მხრიდან მოითხოვს აქტიურ და ყოველდღიურ პრაქტიკულ მუშაობას, რაც მოიცავს: ლექსიკური მარაგის გამდიდრებას, საკომუნიკაციო უნარ-ჩვევების ეტაპობრივად გაძლიერებას, სიტყვიდან მარტივ ტექსტამდე სვლას. მოსმენის, ზეპირმეტყველების, კითხვის, წერის ინტერესების განვითარება გულისხმობს ენასთან დაკავშირებული ყველა კომპონენტის გათვალისწინებას. მათ შორის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი სწორედ სახელთა სწავლებაა.

2. არაქართულენოვან ჯგუფებში სახელების სწავლება, გულისხმობს არსებული კვლევების ანალიზისა და ექსპერიმენტით მიღებული შედეგების საფუძველზე, მსმენელზე ორიენტირებული ტექნოლოგიების გამოყენებას, ასევე, ახლის შემუშავებას და დანერგვას, ეს კი ხელს შეუწყობს ქართულის, როგორც მეორე ენის, სწავლების ხარისხის გაუმჯობესებას.

3. ნაშრომში, სასწავლო მასალის განხილვისას, სურათის სისრულისა და შედარებითი ანალიზისთვის, ქართულის პარალელურად, მოხმობილია მაგალითები თურქული, ინგლისური და

უკრაინული ენებიდან, შესაბამისად, გათვალისწინებულია ქართული ენის შემსწავლელებთან მუშაობის პრაქტიკა.

4. ქართულში სახელთა სწავლების დროს აუცილებელია გაკვეთილები დაიგეგმოს შესასწავლი ენის სტრუქტურის გათვალისწინებით, მაგრამ, მეორე მხრივ, არ უნდა დაგვავიწყდეს, რომ გრამატიკა უნდა ისწავლებოდეს არა სისტემურად, თეორიული კურსით, არამედ პრაქტიკულად, კონტექსტების აქტიური გამოყენებით.

5. კვლევის მიზნიდან გამომდინარე, უპირატესობა ენიჭება შედარება-შეპირისპირებითი ანალიზის, აღწერითი, დაკვირვების, გონებრივი იერიშის, წყვილებში მუშაობის, პარალელური დიალოგების, ერთობლივი წერის, ერთობლივი კითხვის, კომუნიკაციური, ჯგუფური და პარტნიორული მუშაობის მეთოდებს, აგრეთვე, სახელთა სწავლებისას უპირატესობა ენიჭება აუდიოლინგვურ, აუდიოვიზუალურ, თავისუფალი საუბრისა და პედაგოგიური ექსპერიმენტის მეთოდებს.

6. სწავლების პროცესში უმჯობესია ყურადღება გამახვილდეს კომუნიკაციისთვის აუცილებელ სიტყვებზე. დასაშვებია სხვადასხვა ენებში ერთი და იმავე ლექსიკური ერთეულების ადეკვატური შესაბამისობების დაძებნა.

7. სწავლების მეთოდის შერჩევას მასწავლებელმა უნდა განსაზღვროს მოსმენის, წერის, კითხვის, ლაპარაკის... მიმართულებათა მოცულობა და გაკვეთილებზე გამოყენებული მასალის ურთიერთთავსებადობის პრინციპები; სწორად უნდა დაგეგმოს მიზანი და სავარაუდო შედეგი.

8. სახელების (არსებითი, ზედსართავი...) სწავლება უნდა დაიგეგმოს თანმიმდევრულად. სწავლების თანამედროვე სტრატეგიებში მიღებულია მოსაზრება, რომ თითოეული თემატური ერთეული მასწავლებელს შეუძლია გაანაწილოს რამდენიმე გაკვეთილზე. ამ დროს გასათვალისწინებელია ენის შემ-

სწავლელთა შესაძლებლობები, საჭიროებები, მასალის აქტუალობა და სირთულე, გრამატიკული მასალის შერჩევის კრიტერიუმები.

9. რიცხვითი სახელის სწავლებისას ყურადღება უნდა გამახვილდეს: ა) მარტივფუძიანი, ბ) რთული, გ) შედგენილი, დ) განსაზღვრული და განუსაზღვრელი რიცხვითი სახელების თავისებურებებზე.

სწავლების პროცესში მიზანშეწონილია, ერთი და იმავე ტექსტის რამდენჯერმე გამეორება (მაგალითად, რაოდენობითი რიცხვითი სახელის დროს შესწავლილი ტექსტი და სავარჯიშოები რომ გამოვიყენოთ რიგობითი რიცხვითი სახელის სწავლის დროს). ეს ყველაფერი გვაძლევს შედარების და გამეორების საშუალებას.

10. სახელთა კლასებს შორის ნაცვალსახელს განსხვავებული ადგილი უჭირავს. იგი, როგორც მეტყველების ნაწილი, ყველა ენაშია და ყველგან ერთისა და იმავე ფუნქციით არის წარმოდგენილი. შესაბამისად, შესასწავლი ენის პრაქტიკულ მასალაზე თანმიმდევრული და სწორად დაგეგმილი მუშაობის პარალელურად შემსწავლელის მშობლიურ ენასთან შედარება-შეპირისპირება ამ შემთხვევაშიც დადებითი შედეგის მომტანია.

11. სახელთა ბრუნების სწავლება ქართულში მნიშვნელოვან პრობლემებთან არის დაკავშირებული. არაქართულენოვანს ბრუნვის ფორმათა სწორი გამოყენება შეუძლია მოსმენისა და გამეორების გზით, მასწავლებელთან აქტიური თანამშრომლობით. დიალოგური მეტყველება, შეკითხვების დასმა, სვლა მარტივიდან რთულისკენ სახელთა ბრუნების შესწავლის აუცილებელი პირობაა.

12. ბრუნვებს ქართულში, განსხვავებით ბევრი სხვა ენისგან, გარკვეული სინტაქსური ფუნქცია აკისრია. მათი საშუალებით

იქმნება მორფო-სინტაქსური კონსტრუქციები, რის გაგებაც საკმაოდ უჭირს არაქართულენოვან აუდიტორიას.

სახელობითი და მიცემითი არაქართველისთვის შედარებით ადვილად გასაგებია, მათთვის სირთულეს მოთხრობითი ბრუნვა ქმნის. შესაბამისად, სწავლების დროს, უნდა გავითვალისწინოთ არა მაინცადამაინც ბრუნვათა თანმიმდევრობა, არამედ მათი სირთულე და მოსალოდნელი პრობლემები.

ქართულ ენაში მეტად აქტიურია ნათესაობითი ბრუნვა. ენის შემსწავლელმა ნათესაობითი ბრუნვის საშუალებით უნდა შეძლოს საკუთარი თავის, საცხოვრებელი ადგილის, საქმიანობის, ასაკის შესახებ ინფორმაციის მიწოდება.

მოქმედებითი და ვითარებითი ბრუნვების ფორმათა სწავლება, სასურველია, მათი ძირითადი ფუნქციების გათვალისწინებით. რაც შეეხება წოდებით ბრუნვას, ამ ფორმის სწავლებისას აუცილებელია ყურადღების გამახვილება მის სპეციფიკურ ბუნებაზე. კერძოდ, იგი ცალკე დგას და მისი ფუნქცია მიმართვის როლით შემოიფარგლება.

13. სახელების შესწავლის შემდგომი ეტაპი სახელური სიტყვათშეხამებანია. მათი სწავლების სტრატეგიებზე საუბრისას აუცილებელია ორი ენის ბუნების გათვალისწინება და, ამასთან, საჭიროა მასალის მარტივ და რთულ კომპონენტებად დაყოფა და შესაბამის ეტაპებზე განაწილება.

სწავლებისადმი სწორი მიდგომა, ეფექტური საშუალებების უხვად გამოყენება, სწორი მეთოდოლოგია, გრამატიკული სისტემის მარტივად და გააზრებულად მიწოდება დაეხმარება ენის შემსწავლელს სწავლების რთული პროცესი ეფექტური და ადვილად დასაძლევად გახადოს.

14. ელექტრონული აპლიკაციების, ამა თუ იმ ელექტრონული რესურსის გამოყენება მრავალი თვალსაზრისით არის შესაძლებელი. მათ შორის – კონკრეტული

ენობრივი კომპეტენციების გასავითარებლად და ცოდნის შესაფასებლად. ამ უკანასკნელ კომპონენტს ასევე მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს სწავლების დაგეგმვისა და განხორციელების პროცესში.

15. კომპიუტერული პროგრამა– „Kiber - 1“-ის ბაზაზე დამუშავებული სისტემის ფარგლებში ფასდება ქართული ენის აღქმის უნარი, ლექსიკური მარაგი... შეფასების ელექტრონულ სისტემაში წარმოდგენილია სასწავლო პროგრამით გათვალისწინებული თანმიმდევრობა ენის სწავლებისა, ანუ ტესტებისთვის გამოყენებული მასალა „მიზნულია“ სასწავლო კურსზე.

უწყვეტი განათლების ცენტრის ინოვაციური პროექტის ფარგლებში სხვადასხვა უნივერსიტეტში ჩატარებულმა კვლევებმა გამოავლინა საერთო სურათი, კერძოდ, რა უფრო უჭირთ ქართული ენის შემსწავლელებს, რაზე უნდა გამახვილდეს ყურადღება სწავლების პროცესში. გარდა ამისა, ექსპერიმენტმა ენის შემსწავლელებს მისცა საკუთარი თავის შეფასებისა და დაშვებულ შეცდომებზე დაკვირვების საშუალება. მიღებული შედეგები სასარგებლო იქნება სწავლებისა და შეფასების ახალი ელექტრონული სისტემის განვითარებისათვის.

16. სასურველი შედეგი მიიღწევა მხოლოდ სისტემატურობით, რაც ნიშნავს დაგეგმვის მკაცრ ლოგიკას, მასალის თანმიმდევრული წესრიგით განლაგებას, შესაბამისად, ყველა ტესტირება დაგეგმილია და მოიცავს კონკრეტულ მასალას. მსმენელს ეძლევა შესაძლებლობა, კომპიუტერის დახმარებით მუდმივად იმუშაოს კითხვის, წერის, ზეპირმეტყველების, განსაკუთრებით, მოსმენის და გაგების უნარების სრულყოფაზე.

სადისერტაციო ნაშრომის ძირითადი დებულებები აისახა ავტორის პუბლიკაციებში:

1. **რაოდენობითი და რიგობითი რიცხვითი სახელების სწავლებისა და მართლწერის ზოგიერთი საკითხი არაქართულენოვან ჯგუფებში.** ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტის დოქტორანტთა III სამეცნიერო კონფერენციის მასალები, ბათუმი, 2018 წ. (იბეჭდება).

2. **ბრუნვათა სწავლების საკითხისთვის არაქართულენოვან ჯგუფებში.** ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის 80 წლისადმი მიძღვნილი ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტის დოქტორანტთა და ახალგაზრდა მეცნიერთა II სამეცნიერო კონფერენციის მასალები 2015, გვ.169-172, გამომცემლობა - „ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი“, ბათუმი, 2017 წ.

3. **ტექსტის შერჩევისა და სწავლების ზოგიერთი საკითხი არაქართულენოვან ჯგუფებში.** აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, IV საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია „ენა და კულტურა“, შრომები, გვ. 482-485, გამომცემლობა - „მერიდიანი“, ქუთაისი, 2017 წ.

4. **კითხვის ინტერესის გამომწვევი ფაქტორები არაქართულენოვან ჯგუფებში.** ალ ჰარაბის სოციალური მეცნიერების I საერთაშორისო კონგრესი გაზიანთები. (AL -FARABI I International Congress On Social Sciences, Gaziantep, Turkey), (https://docs.wixstatic.com/ugd/614b1f_26f787808dde4b13aaef3c4a068f5823.pdf), ელექტრონული გამოცემა, გვ.1250-1254, თურქეთი, გაზიანთეფე, 2017 წ.

5. **სუბსტანტიური მსაზღვრელის სწავლების ზოგიერთი საკითხი თურქულენოვან ჯგუფებში.** აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, VII საერთაშორისო სამეცნიერო-მეთოდური კონფერენცია - სწავლებისა და აღზრდის აქტუალური

პრობლემები, შრომები, გვ. 223-227, აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, ქუთაისი, 2016 წ.

6. **ზოგიერთი თანდებულის სწავლების საკითხი არაქართულენოვან აუდიტორიაში.** ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, ქართული ფილოლოგიის დეპარტამენტი, ფილოლოგიური მაცნე, ტ. III, გვ 169-173, გამომცემლობა - „ივერიონი“, თბილისი, 2016 წ.

7. **ადამიანის საკუთარი სახელები ქართულსა და თურქულში.** ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი; ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი, სემიოტიკის კვლევის ცენტრი; VII საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია, ჰუმანიტარული კვლევები, ნაწილი II, სემიოტიკა - სამეცნიერო ჟურნალი, ტ. XVI. გვ. 255-258, გამომცემლობა - „უნივერსალი“ თბილისი - 2016წ.

8. **ქართული ენა უცხოელთათვის** (სახელმძღვანელო - ა. მოსწავლის წიგნი - გვ. 1-98; ბ. პრაქტიკული სავარჯიშოების რვეული გვ. 1-117; გ. ელექტრონული ანბანი და ტექსტები). თანაავტორი. გამომცემლობა „ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი“, ბათუმი, 2015 წ.

Batumi Shota Rustaveli State University
Faculty of Humanities
Department of Georgian Philology

Mariam Chokharadze

Noun in Georgian Language and Teaching it in non-Georgian Groups

Specialty – Linguistics

This dissertation is submitted for gaining the academic degree of Doctor of Philology

Synopsis

Batumi
2018

The thesis has been carried out at department of Georgian Philology of the Faculty of Humanities at Batumi Shota Rustaveli State University

Academic Supervisors:

Associated Professor: K. Gabunia
Associated Professor: M. Kikvadze

Evaluators:

1. **Professor Rusudan Saginadze** - (Kutaisi Akaki Tsereteli State University);
2. **Associate Professor Lile Tandilava** - (Batumi Shota Rustaveli State University);
3. **Associate Professor Maka Beridze** - (Samtskhe-Javakheti State University);

The defence of the thesis will take place Monday, **May 19, 2018** at 1 **PM in the room 37**, at the meeting of the Academic Board of the Faculty of Humanities at Batumi Shota Rustaveli State University,

address: 35 Ninoshvili Street, Batumi, Georgia.

The Thesis is available at the library after Ilia Chavchavadze and a thesis synopsis is placed on the website of Batumi Shota Rustaveli State University (www.bsu.edu.ge).

Associated professor N. Phartenadze
Secretary of the Academic Board

General overview of the thesis

Non-Georgian population of our country is striving for studying the state language and the natural process is regulated by the Georgian State. Besides, learning of Georgian language for many people living as in nearest as well offshore countries, is the subject of a great interest. Accordingly, studying of Georgian language as a second (or the foreign) language is one of the important issues.

The object of the research is teaching of nouns in non-Georgian groups and overcoming those difficulties which occur during the teaching process.

The actuality of the thesis is considered by the growing interest towards Georgian as the second language. Language learning, knowledge deepening, developing of communication, oral and writing competences and skills mean taking into consideration all those components which are related to language. One of the most important from these components is teaching of Nouns. If taking into account ongoing socio-cultural stereotype changes in the modern society, aspiration for teaching and new teaching technologies will become logical and additionally will have practically valuable results.

A lot of problems take place while studying Georgian as the second language. Language mastering is complex process and teaching of nouns in non-Georgian groups is one of the important composing parts of the process. It means using of student oriented technologies, selecting of new and appropriate methods and strategies on the base of the results of conducted analysis and experiments. These will support and improve the teaching quality as at schools and universities, as well at private institutions. The issue is topical as much as we have to work with language learners of different social

status, age and interests. Georgian is the second language for part of them (Ethnic minorities living in Georgia are meant under this group, for this people Georgian is the state language), and for the others a foreign one (citizens of the other countries willing to study Georgian as the second language). We think that it is appropriate to use term *Georgian as the second language* for the both mentioned groups.

The Goals and Tasks of the Research. Generally there are more than 10 parts of speech in Georgian. There are four **nouns** among them: Noun, Adjective, Numeral and Pronoun. The presented work focuses on teaching the mentioned parts of speech in non-Georgian groups.

Our goal is maximally use already approved methods which for sure means taking into consideration existing experience, getting familiar with the modern tendencies, establishing them into practice and searching of new ways alongside with the other components.

Scientific novelty. The scientific novelty of the work is that the issues of teaching nouns in non-Georgian groups is monographically taught. It's important to indicate that during the research there were used not only scientific and methodological literature but the results of practical work conducted with groups learning Georgian language by educational center of Batumi Shota Rustaveli State University. The mentioned activity is based on the modern teaching technologies and innovation strategies. It can be said that a huge material is in scientific flow and the fact considers **theoretical and practical value of the thesis**. Accordingly, using of research results is possible with non-Georgian groups in order to implement new strategies and innovative system of estimation in practice.

Research Methodology. The methods of comparative analysis and observing, pedagogical experiment were used alongside with collecting and proceeding of empirical material during our research; Pedagogic experiment means innovative project in the strategy of teaching-evaluation and all the researches related to it. Students from the following universities: Batumi Shota Rustaveli State University, Tbilisi Ivane Javakhishvili State University, Kutaisi Akaki Tsereteli State University and Recep Tayyip Erdogan University Rize, Turkey took participation in our researches. The research has been carried out on the base of computer system-“Kiber-1”.

The above mentioned means also that descriptive methodology is also used in our work in order to get acquainted with modern methods and electronic teaching platforms during teaching a foreign language in relation with structural, functional and interactive approaches. The pragmatic approach is also used, namely the combination of researches by different scholars, in the process of formation our opinion.

For the comparison, examples from Turkish, English and Ukrainian languages are given in the thesis during discussion of empirical material. Accordingly, working practice with learners of Georgian language is taken into consideration.

Theoretical base of the work. Appropriate sources and scientific literature are studied in parallel with practical works which include experience of researchers, scholars, teachers and methodologists involved in the teaching process of the second language; the results of the latest Georgian and foreign researches are also used, including the publications, theoretical works and manuals by the following authors: M. Odzeli; N. Sharashenidze; K. Gabunia; N. Dobrajginidze; Z. Bagashvili; K. Gochitashvili; G. Shabashvili; K.

Baker; J. Cummins; M. Swain; T. Kighuradze; M. Inasaridze; M. Melikidze; M. Nachkebia; Ch. Kiria; E. Kutateladze; M. Kikvadze; T. Jakeli; M. Khutsishvili and etc. All the publications highlight the new stage of teaching Georgian as the second language.

Approbation of the thesis. The thesis has been carried out at department of Georgian Philology, Faculty of Humanities, Batumi Shota Rustaveli State University, where approbation of the work took place on July 12, 2017 (protocol #07).

The part of the thesis is published in scientific journals and manuals and it was also presented at republic and international scientific conferences of the universities.

Structure of the work: the qualification work involves 148 printed pages and is composed of introduction, three chapters (divided into paragraphs) and conclusions; the list of references and appendix are added to the work.

Summary of the Dissertation

Introduction

The actuality of the research topic, basic directions, goals and tasks are discussed at the introduction. The introduction covers also, scientific novelty and value, research methodology, theoretical and practical importance, scientific and material-technical base and the structure of the thesis.

Chapter I. Noun in Georgian Language. Difficulties and Strategies related to teaching of Nouns in non-Georgian groups

The notion of Noun is analyzed in the first chapter of the thesis. It also focuses on the strategies of teaching Noun, Adjective, Numeral and Pronoun in non-Georgian groups; the attention is paid to the modern tendencies of teaching methods of the second language.

§1. The notion of Noun and some aspects of grammar teaching.

There are four groups of “Noun” in Georgian language, the names of which describe their common and different features, they are the following:

A) The Noun- a word used to identify a class of people, places, or things (for example: a dog; a tree; a stone...);

B) An Adjective: a word naming an attribute of a noun (for example: High; heavy; white...);

C) Numeral- a figure, symbol, or group of figures denoting a number of things (for example: two; hundred; thousand; ninth, hundredth...);

D) Pronoun- a word that replaces the above mentioned group of nouns on the level of their functionality (you; that; mine; what; which...).

Declension is the inflection of nouns, i.e. all inflected words are nouns. Herewith an Adjective, Numeral and Pronoun are related to the subject, a noun. The first denote the feature of the subject; the second-quantity and the third one replaces the subjects.

Right choice of the learning material and consistent delivery of it should be considered as one of the main, important issues while working with non-Georgian groups. We conventionally call the teaching principle as “spiral effect”, which means “repetition” and “expansion”, i.e. language learner repeats the previous material and adds a new one on each new lesson. The practice proves that the strategy is productive.

It should be also taken into consideration that the language learners are not provided with detailed theoretical material about Nouns. Although, it is meant that they have some knowledge about Nouns in their native tongue. However, the language learners should realize that if they have ever studied something in grammar it will be useful during learning a foreign language. Evidently, consideration of comparison method during language study is important in the process of integration.

The common sense about grammar “dosage” during studying a foreign language does not exist among the specialists. Some of them think that successful communication is impossible without grammar for the others teaching of grammar rules on the initial stage is totally unjustified.

According to the national learning plan, teaching of grammar is justified within the context and not out of it when the talk is about studying the second language and it should serve communication purposes. Studying of rules and terms by heart is not recommended. A student should be given an opportunity to observe, guess,

comprehend and use grammar constructions and peculiarities in context.

The lessons should be planned on the base of the foreign language structure during the learning process but it is not totally necessary to provide a non-Georgian speaker with complex declension system at the initial stage. Such approach will only make obstacles during the learning process. We share the idea that the learning process should be easy and proceeded consistently from the simple to the difficult by permanent repetition of learned material. We of course do not mean total ignorance of grammar but prefer learning of practical, grammar forms in the frames of phrases, dialogues and simple texts.

§2. The methodology and modern tendencies of studying the second language. Many people are fluent in more than one language in the world. The additional language is called –the second language. It is also called a target language very often which means the one we plan to study. As a rule the first language is learned without much effort but various conditions should be taken into consideration while learning the second language, although success is not guaranteed.

The first steps are Nouns during the language learning process. Methodological problems occur during studying the Nouns. These problems are pressing every time in every country. A lot have been done in the direction in leader countries of Europe and America. Methodology and means of teaching have been improved, new strategies have been developed.

As the specialists indicate there is not any preferable method at present as the universal methodology of studying a foreign language, which will be suitable to every target group, does not exist. Success of

this or that method depends on such factors as background knowledge, cultural difference, tradition, age and etc. of the learner.

Of course, learning of Georgian as the second language means using of famous and approved methodology of teaching a foreign language in general. It is also clear that specification of the target language must also be taken into consideration. Exactly in this direction we mention the experience of Georgian specialists which cover the issues of direct, audio-lingual, audio-visual, and mixed and methodology of communication didactics.

Practical experience showed that the following factors are important in order to learn the second language, these factors are: background knowledge, gender, motivation, consideration of active and passive listener, practical and target use of verbal and non-verbal methodology.

§3. Noun in Georgian language and teaching strategies in non-Georgian groups. A Noun in Latin-Substantive is part of speech denoting a subject. Language learners think it is easy to understand Noun; they try to search similar lexical units in their native tongue and see the principle similarity in them. A language learner starts with simple words, phrases and gradually is moving on dialogues.

3.1. Classification of Nouns. Noun represents numerous classes of words involving semantically different groups.

An important attention is paid to the peculiarities of each group during the working process with Georgian language learners. However, we think the issue of differentiation of oppositions *who* and *what* to be the crucial.

3.2. Noun according to its formation. Characterization of Nouns according to formation means to separate semantically nominal roots

and new lexical unites formed from other parts of speech. According to the mentioned Noun can be divided into two main groups: primary nouns and secondary i.e. formed nouns. There are two groups in secondary nouns: a) affix word-formation; b) composition.

Affixes which are used during word formation are also numerous and exactly the fact makes difficulties during teaching process. The same can be said about the nouns formed by composition.

3.3. Practical issues of teaching of Nouns in non-Georgian groups. A learner basically develops oral communication skills on the first stage of teaching in non-Georgian groups. It is better if a teacher creates personal exercises for the learners which will be oriented on the learner's experience, interests, everyday life and etc.

It is a simple truth that every subject has its name and a noun is a word that functions as the name of some things or set of things. Teacher may directly start a lesson by nomination things in the class while talking about the initial learning stage. The learners try to answer the following questions: who is it? And what is it?

Who is she?	What is it?
She is Nino	It is a bag
A teacher	A book
A student	A work book
A human	A chair

It is better to start a dialogue with the everyday words, like: a teacher, a friend, a university, a book, a pen, a

work book, a telephone, a bus and etc. Language learners have to repeat the words quite often and accordingly remembering them is easy. The questions are easy to remember also. On the initial level of teaching, a learner remembers the names of the things he/she sees and perceives in everyday life and not those ones she/he wants to say.

Communication is made up orally, by simple phrases, teacher's support, case exercises, questions and answers. In this situation we support using of a so called "word map". The component is widely taken into consideration in the electronic system of teaching and estimation (we discuss the mentioned system in the third paragraph of the third chapter). The process is funny and easy for the learner. He / She starts with a word then relates the other second, the third one and so on. For example:

A telephone → *this telephone / new telephone / my telephone* → *my new telephone* → *this is my new telephone...*

After accumulation of some vocabulary and knowledge, a teacher switches on short, contextual dialogues.

Obviously, we use ready, learned forms and expressions at the first stage. Language learners try to distinguish independently well-known words and after some time a teacher does not help them, language learners lead the dialogues themselves. The whole group can be involved in this process, for example: a speaker X starts the first phrase of the dialogue, then speaker Y continuous and etc. We distinguish interesting questions for sure. A teacher writes all used and heard Nouns on the board and makes the students repeat. The method is very useful for the students. They study how to distinguish important information, are getting used to respect opinion of others and work together.

Joint reading is the part of the stage as well. It enables to read and analyze the texts. It is important the texts to be appropriate to learners knowledge and related to the specific topic. Herewith, we can separate several stages of difficulties.

The mentioned strategy gives the opportunity of a great variation. The method enables a language learner to understand the text better. They discuss and answer the teacher's questions. The named method develops the skills of writing, reading, communication and helps the language learners in better understanding of grammar issues, develops imagination and critical thinking.

As we touched the strategy of the "joint reading" the method of "joint writing", i.e. the whole group writes with a teacher, is also justified while working with non-Georgian groups.

Effective writing means the following at the initial stage of teaching: inserting a word; composing a sentence with the given words; completion of a sentence; perfection of a sentence; negative or positive responses to the questions; making up a questions; forming up a dialogue and etc. In order to achieve the mentioned goals it is necessary to increase and complicate a vocabulary to the target group gradually. We have to switch the learners from reading process to the writing one by using the method. Such approach helps the learner to develop speech function.

Communicative, group and partner working methods as well role playing must be used during a teaching process. A teacher should plan the goal properly and have an expecting result; exactly these aspects determine a success of a teaching process.

Herewith, studying of any issue must aim to develop all skills-listening, speaking, reading and writing. Every activity should serve the development of these skills.

§ 4. An Adjective in Georgian language and teaching strategies in non-Georgian groups. Generally, there are two groups of Adjectives in Georgian language: Attributive (for example: a big table; a green pear) and nominal (moss - stone is mossy).

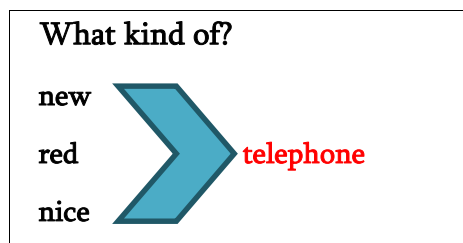
Teaching of Adjectives must be planned gradually as it is with Nouns, by the above mentioned “Spiral principle”, from the easy to the difficult and of course by permanent repetition of studied material. There is an opinion in the modern teaching strategies that each thematic unit can be distributed at several lessons and a teacher is totally free in the distribution process, activities and selection of organization forms.

An Adjective can be studied by the learners by frequently used words; they are also introduced the questions and provided the material about an Adjective.

A learner is exercised in making up of simple phrases and sentences on the initial stage of teaching. As we have already mentioned, firstly oral and listening skills developing activities must be provided to the learners. In this case it’s preferable to use so called “help method” which means the following: a) indicating a key word and expending with the other one or ones. b) Indicating one key word and logically putting the other words. Schemes make it easy to relate the words. However making up the text is the further process.

A teacher tries to relate the words with the group. A key word is written in center and it must be a noun.

A teacher makes active language learners by asking questions. Shows the thing (telephone), explains that this is the key word and all the questions are related to it.

After she/he writes the questions on the board and asks students to answer on them in written way. In case language learners find it

difficult to start writing the first sentence should be suggested by the teacher.

Introduction of these exercises can be done in a different way also. It is important that with such, creative exercises non-Georgian students express their knowledge and attitude towards the issue. The methods of modernization and variation known as “text formation” are more convenient. The most important is the fact that the accent should be made on description (of cloth; a person; appearance; thing, an animal and so on) while studying the Adjective. Of course the skills (speaking, listening, writing and reading) must not be forgotten and must be integrally developed. The rules of Adjective degrees formation are quite different in Georgian language in comparison with the other ones (on one hand we have: big-bigger-biggest and on the other one: good, better and best). Such peculiarities must be also taken into consideration with the learners.

Learning opportunities are increased with growing of linguistic competences. The variety of texts and situations as well a wide choice of vocabulary can be suggested to the learners on the next stage. The language learners will master in formation of simple sentence constructions and thinking with such exercises.

§5. Numeral in Georgian language and teaching strategies in non-Georgian groups. Numeral is the active part of any language vocabulary. The goal is to find the simple ways to explain the sense of the numerals and related issues to the language learners.

While teaching the numerals, it is important to pay attention on such components as: a) simple root numerals; b) complex-numerals consisting of more than one root; d) Definite and Indefinite cardinals.

Numerals are taught alongside the Nouns. The non-Georgian groups are explained the sense of Numerals and are provided with the rules of formation, schemes and etc.

The parallels can be used from the native tongue of the learners during the teaching process. In this case we provide Turkish comparison: it is evident that in Turkish language it is easier, for example: 10+1=11 (on bir); 10+2=12 (on iki); 10+3=13 (on üç)... 20+1=21 (yirmi bir); 30+1=31 (otuz bir).

The role playing simplifies the process when the information related to the student is provided, for example: address; work; age; interest and etc. in this case the task can be fulfilled on several stages. For example: The learners can be provided with: a) short case texts; b) Ask them to extract cardinal numerals from the text (ordinals on the next stage); c) Help them to compose questions around the given text; d) And finally ask the learners to check one another's works.

Pronunciation and spelling is the most difficult with Numerals, especially multi-root, for the language learners. In this case we try to pay the learners' attention on the quantity of the roots of Numerals. Accordingly, we explain writing principles by showing the examples. This requires all these need appropriate base and correctly chosen exercises, of course schemes, visual material and etc. are used as well in this situation.

Preferably if the same thematic and even changed texts will be repeated several times. For instance texts and situations studied during teaching the Cardinals can be used while teaching of Ordinals as well. All these enable us to compare and repeat. The practice can be used during teaching the Numerals in writing and generally on every stage of teaching Georgian as the second language.

§6. Pronoun in Georgian language and teaching strategies in non-Georgian groups. Pronoun as a part of speech exists in every language and has the same function in each of them. Therefore, method of comparison will be useful in this case also. For instance, let's discuss demonstrative Pronoun "this" and its relation with a Noun: In Georgian language pronouns in relation with nouns are represented in singular and it does not either show a gender. A different picture is given in English language. It is true that gender is not expressed in English either but noun manages its pronoun in number and in plural we have the different forms in English and Georgian:

ეს გოგო – **This girl**; ეს ბიჭი – **This boy**; ეს ხე – **This tree**; ეს გოგოები – **These girls** (// ესენი გოგოები); ეს ბიჭები – **These guys** (//ესენი ბიჭები); ეს ხეები – **These trees** (// ესენი ხეები).

Grammatical category of gender is represented by Pronoun in Ukrainian and in this case also pronoun and noun are in plural:

ეს გოგო – **Ця дівчина** (this girl-female); ეს ბიჭი – **Цей хлопець** (this boy-male); ეს ხე – **Це дерево** (this tree-neuter); ეს გოგოები – **Ці дівчата** (these girls// ესენი გოგოები) (Female); ეს ბიჭები – **Ці хлопці** (these boys//ესენი ბიჭები) (male); ეს ხეები – **Ці дерева** (these trees// ესენი ხეები) (neuter);

Turkish is analogical to Georgian:

ეს გოგო – **Bu kız**; ეს ბიჭი – **Bu oğlan**; ეს ხე – **Bu ağaç**; ეს გოგოები – **Bu kızlar**; ეს ბიჭები – **Bu çocuklar (oğlanlar)**; ეს ხეები – **Bu ağaçlar**.

The necessity of communication requires usage of personal, possessive and demonstrative pronouns at the first stage while working with non-Georgian groups. Comparative analysis does not only alive the lesson but also enables wide analyzing of the linguistic issues and the problem of remembering is less. Evidentially, the

discussed examples are given only for the general overview and we do not aim to analyze them broadly. However, our goal is to discuss the groups and classes of Pronoun as a material in order to ensure teaching strategies.

Regarding the Pronoun, it should be mentioned once again that dialogue is the best way to study language. We try to achieve right usage of the noun forms by listening and repetition. In our thesis, we use actively the method suggested by M. Kikvadze, conventionally called the method of “Parallel dialogues” which means involvement of additionally new participant in the process of dialogue. The participants of the “parallel dialogue” are: 1) a teacher and a student; 2) a teacher and the second student. The teacher asks the first student and advises to pay attention to the stress and intonation in the question. The student answers (right or wrong), for example:

A teacher: Zeinab is the new phone **yours?**

Zeinab: Yes, the new phone is **mine.**

Another student enters the dialogue. The teacher now asks the student. The student estimates (by using **yes**, or **not**) the answers of the previous one:

A teacher: Ali, is Zeinab’s answer right?

Ali: Yes, Zeinab’s answer is right.

Chapter II. Declension principles in Georgian language and teaching issues in non-Georgian groups

§1. Declension and declension principles. We cannot avoid system of declension marks during language teaching. In Georgian language, each declension mark represents several positional varieties on the base of the main system.

As for the grammatical category, it shows double system in the nouns: the first-pure agglutination (plural with suffix -**ებ** (eb)), and the second-mixed (plural with -**ბ/-თ** (n, t) suffixes). In modern Georgian the suffix -**ებ** (eb) is dominated for formation plural. Of course, the main accent comes on teaching the suffix -**ებ** (eb) in plural with language learners.

Taking into consideration the declension difficulties in Georgian language, it is evidential that the teaching is related to the many problems. To solve the problems is practically impossible on the initial stage of the language teaching and the task should not be the part of the teacher’s goal. We think it’s important to pay more attention on usage of declension essential only for communication on the initial stage of teaching. The teaching principle alike the other issues are the same- to study practically, using the context. The above mentioned does not mean of course to avoid teaching the right forms of declension, vice versa we must not leave out of attention even a small mistake but on the initial stage it must be done in the frames of small vocabulary taught at the stage and of course in a way of constant repetition of the material and providing the appropriate “dosage” of theory to the target group.

§ 2. On teaching declension system in non-Georgian groups. The first steps of language teaching are in any case related to development of listening, speaking, reading and writing skills. It does not matter which strategy is chosen by the teacher, she/he starts the language introduction by the nouns.

A lot of manuals were created to teach Georgian as the second language in recent years. It is fact that there does not exist a united standard regarding alphabetical order in these manuals while

teaching Georgian writing but the most often the lessons are followed by the traditional strategy and they are started by introduction a letters „ა“, „ო“, „თ“, „ს“ (“a”, “e”, “t”, “s”). The texts for writing, reading and speaking are also chosen appropriately for sure.

For example BSU preparatory center starts the writing with the following letters: „ა“, „ო“, „თ“, „ს“, „ხ“, „კ“ (“a”, “e”, “t”, “s”, “kh”, “o”).

For the first stage the following nouns are dominated in the texts: -ია (violet), თითო (finger), თათო (paw), ოთახი (room), სია (list), თიხა (clay), თხა (goat); and numerals- ათი (ten), ოთხი (four). All the nouns are given in nominative case. Gradually, other parts of speech and cases are appeared.

Problems arise alongside the “other cases” related to the declension peculiarities in Georgian language. We use the working experience with Turk and Ukrainian students and materials we represent are exactly from these languages.

The number and row of cases in Georgian, Turkish and Ukrainian languages are different. Moreover, cases in Georgian carry additional syntax function in different with the mentioned languages. Morphemic-syntax constructions are made up using the cases understanding of which is very difficult for the non-Georgian students.

The row of Georgian cases starts with nominative and followed by ergative and dative. Nominative and dative cases are somehow easy for the non-Georgian students to understand but ergative case makes some problems. We should take into consideration not sequence of the cases but their difficulties and possible problems.

One of the main reasons of the problem is that in many languages, in different of Georgian” both subject and object of the

sentence stand with verb in the same form in all tense paradigms. For example, the mentioned is applied to Turkish and Ukrainian languages:

ნინო კითხულობს წიგნს/ Nino is reading a book	Ніно читає книгу	Nino kitabı okur
ნინო კითხულობდა წიგნს/Nino was reading a book	Ніно читала книгу	Nino kitap okuyordu
ნინო წაიკითხავს წიგნს./Nino will read a book.	Ніно буде читати книгу	Nino kitap okuyacak
ნინომ წაიკითხა წიგნი/ Nino read a book.	Ніно прочитала книгу	Nino kitap okudu

As we see from the given examples subject and object unchangeably follow the verb. The situation is different in Georgian. Teaching of the whole tense paradigms is unjustified and even impossible as we already mentioned such amount of the theory is excluded. However it does not mean at all that we should avoid teaching of ergative and generally complex syntax constructions but until the theoretical part the learner should get used to sonority of ergative case constructions in Georgian. Consequently, the accent should be made on ear and visual memory of the learner.

While teaching possessive case it is better to stress out the possession and role playing. Providing the information on ourselves, living address, workplace, age and etc. simplifies studying of the possessive case and its using in practice.

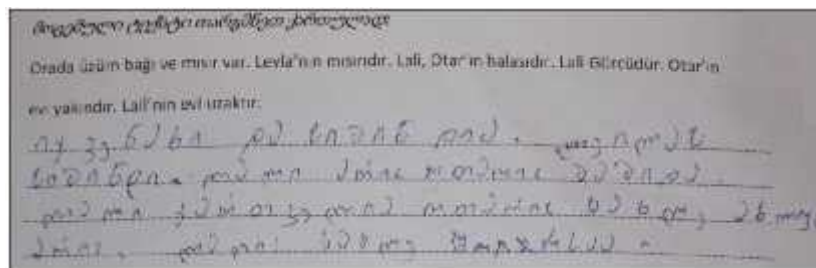
Possessive case is taught at the beginning in the classes of BSU short preparatory program (“Georgian language for foreigners”) but for this time the foreign learners have some experience of Georgian. Here is the example of using possessive case in texts, writing and reading:

„იქ ვენახი და სიმინდია. ვენახი ოთარისაა. სიმინდი არის ლალის. ლალი ოთარის მამიდაა. ლალი ქართველია. ოთარის სახლი ახლოსაა. ლალის სახლი შორსაა“. (There are vineyard and corn. The vineyard is Otar’s. The corn is Lali’s. Lali is Otar’s aunt. Lali is Georgian. Otar’s house is near. Lali’s house is far).

We use different types of exercises in order to pay attention to the new form. On the base of studied material, cards with inserting and pronounced texts are made in order to fill the gaps. Accuracy and pronunciation are estimated collectively in the speaking texts. As for writing, there several versions are allowed: a) the teacher reads and estimates the writing; b) one of the students reads a text and expresses his/her opinion; c) the scanned writing is shown on the screen and collectively estimated by the students. For sure, the last two methods raise the interest towards the task.

The task is the part of the same strategy which is composed from several stages and repeats already taught material. The degree of complexity is also enlarged. The language learners are distributed the initial text on cards on their native tongue. They have to translate the text in Georgian. After finishing the task, a teacher collects the cards and starts dictation writing on the base of the same text. Then the teacher checks the works of the students and returns the both works (translation and dictation writing) to them in order to compare the results and finally the teacher discusses all mistakes in details.

To illustrate the above said we introduce the sample of one of the Turkish student’s (years of study: 2016-2017) translation:

The given block is estimated by several new types of tasks which give opportunity to interpret in the frames of the above mentioned “spiral effect”.

Getting used to this work principle is necessary as using of the method is acceptable and desired with the other topics as well.

The Instrumental and Adverbial cases are not represented in many languages. For example, in Ukrainian there is Instrumental case (народ-ом, народ-ами), but not the –Adverbial. In Turkish language there is neither of them. Accordingly teaching of these cases is desired taking into consideration their functions. We need to explain the students that Instrumental case means the thing which does an activity.

1. ჩანგლ-ით ვჭამ (I eat with a fork).
2. ჭიქ-ით ვვარდ (I drink with a cup).
3. ბურთ-ით ვთამაშობ (I play with a ball).

The same essence in Ukrainian and Turkish is said as follows:

	Ukrainian	Turkish
1	Я їм виделкою	çatal ile yiyorum
2	Я п’ю чашкою или Я п’ю з чашки	bardakla içiyorum
3	Я граю в м’яч	top ile oynuyorum

Postposition forms are also taught on the base of practical material. For example, in case of the Instrumental it's desired to study constructions expressing a place, time and condition at the first stage:

1. Expressing a place: სამსახური-დან მოვიდა (He/She came from work);

2. Expressing a time: დილი-დან დავიწყით (Let's start in the morning);

3. Expressing a condition: ყურადღებ-ით უსმენს (He/She listens carefully).

Let's compare to Ukrainian and Turkish:

	Ukrainian	Turkish
	вона прийшла } він прийшов }	z roboti
	Почнемо зранку	işten geldi
	вона } він }	sabahtan başlalım
	слухає уважно	dikkatladın liyor

The linguistic models should be provided to the learner using of context in for making up the dialogues. It is desired that every dialogue (moreover, if there is a new linguistic model in them) was role played in pairs or groups. With such manner must be also taught the functions of and Adverbial case, postpositional forms for the other cases and etc.

Vocative case is unfamiliar for the non-Georgian speaker. The function of the case is well expressed in Georgian; it is a form of addressing. Exactly by this the case should be remembered for the

foreign students. Showing the case is simple by using of appropriate examples and simple phrases.

The represented material is only a part of the methodological principles. Of course many problems arise in this case as well but the main principle should be remembered that teaching process must be oriented according to practical knowledge and the goal should be developing of the speaking skills.

Chapter III. Noun word combinations and teaching of them in non-Georgian groups

\$1. The essence of word combination; the types of Noun word combinations. As we mentioned above the proper attention is not paid to grammar rule teaching in non-Georgian groups however elementary grammar, necessary for communication is provided practically. While teaching grammar models accent should be made on speaking functions and typical situation of usage. Therefore combined exercises are necessary for communication method. The success of the process in many cases depends on principles of noun teaching. Non-Georgian starts communication with one word and continuous with the simple phrase. Asking a question and then answering in typical situations makes at once word combinations and later sentences. Communication method is based on a sentence the members of which are presented by different word classes and nouns are very important among them. Models, schemes, ready phrases help a language learner to study the word combinations and remember them.

Word combination is composed by dependence among the words. The dependence can be expresses by different means. For example, in Georgian language word combination is made by noun

with noun (a glass of water), an adjective with noun (a high building); a numeral with a noun (two men); a pronoun with a noun (this girl, my town) and etc.

A noun word combination means a relation of a determiner and determinant. For this stage of teaching, a Georgian language learner already knows usage of declension forms. Accordingly, noun word combinations should be explained exactly by the declension forms, it is better if word combination is made up with nominative and ergative cases. Right usage of these cases must be well remembered by a language learner. For example:

a) Determinants which ends on consonant: დიდ-ი სახლ-ი; დიდ-მა სახლ-მა; ახალ-ი პური, ახალ-მა პურ-მა... (a big house: a fresh bread)...

b) Determinants which end on vowel: პატარა ბავშვ-ი; პატარა ბავშვ-მა... (a small child).

In the given examples word combinations are made by an adjective and a noun. The next step is composition of a sentence:

პატარა ბავშვ-ი იძინებს; პატარა ბავშვ-მა დაიძინა. (A baby is going to sleep; a baby has slept).

Teaching of substantive determinant is done by the mean of a sentence in non-Georgian groups: ხდება: ის არის კბილ-ის ექიმ-ი. კბილ-ის ექიმ-მა წამალი მომცა. კბილ-ის ექიმ-ს ველოდები. კბილ-ის ექიმ-ის ნახვა მინდა და ა.შ. (He is a dentist. The dentist gave me a pill. I'm waiting for a dentist. I want to see a dentists and etc.).

Word combinations with postposition are also important during communication. On this stage we pay attention to such noun word combinations the determinant of which is postpositional noun, for example: სახლ-ზე მაღალი: ჩემს სახლ-ზე მაღალი ნინოს

სახლია და ა.შ (higher than my house: Nino's house is higher than mine and etc.).

Thus, our goal is to teach the learners that noun with a noun makes a word combination. Right usage of the noun word combinations determines a success of the communication.

\$2. Some issues of teaching determinant in Turkish groups. The main difficulty is teaching of determinant, especially- substantive one with Turkish group.

Attributive determinant in Georgian and Turkish languages are the same (determinant is an adjective: დიდი სახლი – büyük ev (a big house); an adjective which has a function of noun: სასტუმრო ოთახი – misafir odası (a living room); a numeral: ორი კალამი – iki kalem (two pens); pronoun: ჩემი სახლი – benim evim (my house)) but the mean of expression is different; namely, in Georgian language, it determines the issue of connection of attributive determinant.

Opposite to Georgian, in Turkish attributive determinant (both roots ending on vowels and consonants) is met in a form of root with determiner. Substantive determinant can be met both in a form of a root (Demir Kapı) and in a form of possessive case (with roots ending on consonant -ın, -in, -un, -ün; with roots ending on vowels -nın, -nin, -nun-, -nün) (okul-un haritası; annenin babası).

For Turkish student who is interested in studying Georgian its confusing when we say „ბათუმ-ის სახელმწიფო უნივერსიტეტი“ (Batumi State University), while in Turkish word combination „Batum Devlet Üniversitesi“ the determinant is in a form of the root. Working on grammar material is important to explain it but of course with an appropriate dosage. We should explain to the language learner that in Georgian substantive determinant is always

in possessive case. Showing of parallel examples is of course preferable:

a) **A determinant expresses possession:** საქართველო-ს დედაქალაქი (Gürgistan-in Başkent-1) (A capital of Georgia); ჰასან-ის მამ-ის ნათესავები (Hasan-in baba-sı-nın akrabalar-1) (Relatives of Hasan Imam) and etc.

b) **Expresses a material, substance:** ქვ-ის სახლი (taş ev) (a stone house); ოქრო-ს საათი (Altın saat) (a gold watch) and etc.

c) **Expresses assignment:** კბილ-ის ექიმი (diş doctor-u) (a dentist); ტანსაცმლ-ის კარადა (elbise dolab-1) (a wardrobe for hanging clothes) and etc.

Thus, while talking about teaching strategies of substantive determinant taking into consideration the nature of the two languages is important and accordingly it is necessary to divide the material into easy and difficult components. Proper choice of grammar material is also very important. Working on such exercises is important which will enable a language learner to think, understand and observe the meanings of the words and choose a right form. The learner will use the forms according to relevant situations when the talk is about living place, work place, age, interests and etc. In this case the task can be fulfilled in several stages. For example, give Georgian language learners a text and ask them to mark the forms in possessive case (complication of the task is preferable: i.e. grouping of substantive determinants according to possession, material and assignment). The mentioned method is effective for better understanding of the issue, namely is enables independent working on the text, development of reading skills, taking out of an important information, grouping and etc.

On the next stage, it is preferable to ask the language learners re-write a text so that they could describe their family life. In the given task substantive determinants should be also distinguished.

The third stage implies on making up a dialogue. A dialogue can be about the speakers' families, relatives, their own living details and etc. The activity of the groups is expressed in listening a dialogue and making notes on substantive determinants. Dialogues by using schemes can be discussed in the same context.

Teaching by correcting mistakes is also very effective while working on the mentioned material. The method helps a language learner to identify his/her own or others mistakes and make an adequate reaction. It develops the skills of finding and correcting mistakes, raises motivation and helps the learners to study individually. By the mean of the mentioned method a language learner is studying by doing. Social-communication skills are also developed, which includes the following: speaking and writing; self-estimation, mutual evaluation, collaboration and etc.

§ 3. Some issues of teaching and evaluation electronic system.

Evaluation takes an important place during teaching planning and the process itself. In the given paragraph we discuss issues of evaluation and analyze non-stop education in the system of evaluation. This is the novelty we worked with our colleagues in the framework of short educational program "Georgian language for foreigners".

The given paragraph is practical. It represents the means of using of electronic resources for developing specific linguistic competences and evaluation of knowledge. Our own experience, accumulated in the process of teaching is visible in this part; they are the novelties we tried to establish with our colleagues in the non-Georgian groups.

We do not argue that formation of a new type educational environment requires introduction and development of new educational methods where ICT (informational and communication) technologies are integrated in order to realize pedagogical and educational tasks. Here educational methods are meant for establishment of which computer is used as an intermediary between a learner and a teacher.

Displaying of knowledge and evaluation via program system is one of the ways of perfection of the teaching process. Computer system “Kiber-1” which shows and evaluates knowledge was implemented in Batumi Shota Rustaveli State University in 2011. On the base of “Kiber-1” we conduct practical classes, on-going evaluations and final exams. By the mean of the mentioned system students are able to estimate their own knowledge by themselves.

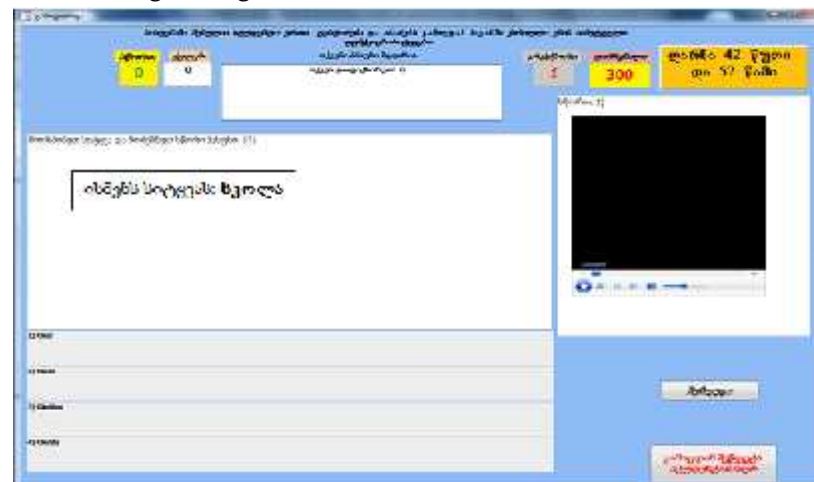
In recent years, as it was already mentioned we were able to work on short term educational program “Georgian language for foreigners” on the base of the computer program. Nowadays, we are able not only fulfill oral and writing inquiry but also estimate perception of Georgian language and vocabulary by the computer system. In the electronic system of evaluation education plan is represented. The desired result will be only achieved systematic character which means strict logic of planning.

Accordingly all tests are planned and they involve a specific material. A listener is able to work constantly on development and perfection of reading, writing, speaking and listening skills. In this purpose, the test question is represented in a form of audio file, i.e. a student listens to the test question and from the possible answers chooses the correct one/ones. We can distinguish several directions according to the structure and thematic:

- ✓ Listens the word in Georgian and translates it into his/her native language;
- ✓ Listens a phrase in Georgian and translates it into his/her native language or vice versa;
- ✓ Listens a question in Georgian and finds a correct version from the possible answers.

Such approach enables us to estimate also: how adequate a student understands a word or phrase? Does the student understand this or that form, word combination etc. in a right/wrong way?

For instance, below is given a case when a language learner hears a word “school”. The student should find the analogue in his/her native language. In case the answer is not right system gives an according message.

The given strategy is especially effective while working on vocabulary. A student has a constant relation with a computer and base of the according texts. The quantity of provided texts increases on the base of learned vocabulary. For sure, an important works are

done in advance for preparation the system accordingly; it is important to determine the quantity of familiar words and dynamic of adding new ones. In order to clarify the mentioned we introduce a small part of the material of the electronic base below:

მამა/Father	ათო/Ten	ოს? Violet
ა) Nine	ა) Bir	ა) Çiçek
ბ) Anne	ბ) Onbir	ბ) Menekşe
გ) Baba	გ) Onuncu	გ) Gül
დ) Dede	დ) On	დ) Pençe
თათო/Paw	მთა?Maountai	მუხა/Oak
ა) Burun	ა) Tarla	ა) Masa
ბ) Pençe	ბ) Dağ	ბ) Meşe
გ) Parmak	გ) Mısır	გ) Ağaç
დ) Kulak	დ) Ekmek	დ) Pençe

In the other version of the electronic text a student hears not the word but the sentence, for example: “Nino what are we going to see tomorrow?” A student should search the sentence among the given answers (given in Georgian language in this case) which exactly complies with the asked question: “Tomorrow we will see a museum”. This enables the language learner not only check his/her knowledge but also learn the right meaning and pronunciation of the word or phrase, moreover if he/she has opportunity to listen the same question several times and then answer it.

We would like also mention that, for conduction a research we prepared experimental test which was approved by BSU non-stop education center. There were 50 questions in the test and it involved the noun related issues. The language learners were given 15 minutes for listening and searching right answers. We can say that the form was quite interesting and acceptable for them. Testing was conducting in three other universities in the framework of innovation project of BSU non-stop educational center: in Tbilisi, Kutaisi and Rize State Universities.

For illustration we introduce some data from the research materials conducting in Rize University in the forms of a table and diagram:

Rize Recep Tayyip Erdogan University		
A student's Result		
1	A student (a girl)	45 points Issues requiring more attention: ✓ Usage of dative case; ✓ Forms on Instrumental case; ✓ Relation of determiner and determinand;
2	A student (a girl)	42 points Issues requiring more attention: ✓ Usage of possessive pronoun; ✓ Needs improvement in declension forms (dative and possessive).
	A student (a girl)	26 points (Could not meet deadline) Issues requiring more attention: ✓ Time management; ✓ Forms of instrumental case.
		Maximum points 50 Time 15 minutes

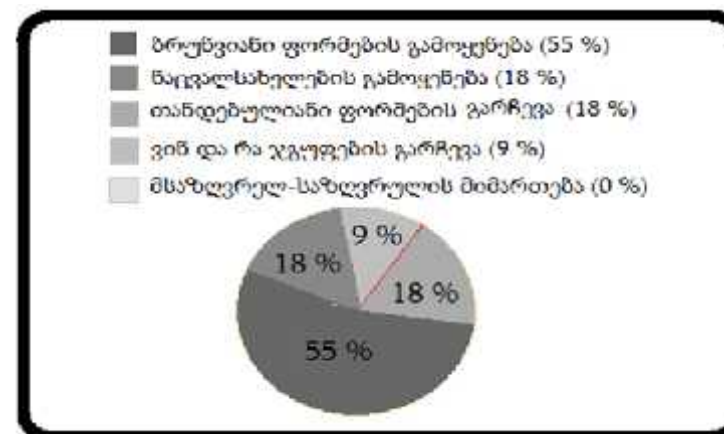
4	A student (a girl)	23 points (Could not meet deadline) Issues requiring more attention: ✓ Forms of ergative cases; ✓ <i>Using of possessive pronoun;</i> ✓ <i>Forms of instrumental case;</i> ✓ <i>Relation of determiner and determinant;</i>
5	A student (a girl)	31 points Issues requiring more attention: ✓ <i>The rule of using -ში (shi) postposition;</i> ✓ <i>Forms of instrumental case;</i> ✓ <i>Can't understand the meaning of word properly.</i> ✓ <i>Postpositional forms;</i>
6	A student (a boy)	25 points Issues requiring more attention: ✓ <i>Can't classify the information properly;</i> ✓ <i>Can't distinguish dative and possessive cases.</i> ✓ <i>Forms of instrumental case;</i>
	A student (a boy)	29 points(could not meet a deadline) Issues requiring more attention: ✓ Time management; ✓ Who and a What group classes; ✓ Postpositional forms;

The experiment enabled students to estimate their selves. They manage the text by themselves, control time and observe their mistakes. The material provided in such form teaches the non-Georgians mobilization and fast thinking, also to work independently. They study to distinguish important information and work on developing and integrating it.

Conclusions

1. Growing interest towards studying a Georgian as the second language increases the requirement of the teachers who will work with the groups. Studying of the second language requires active and everyday practical working both from a teacher's and student's side which include the following: enrichment of vocabulary, gradual enforcement of communication skills and switching from word to a sentence. Development of listening, speaking, reading and writing means taking into consideration all components related to the language. One of the most important from these is teaching of Nouns.

2. Teaching in non-Georgian groups mean, using of

technologies oriented on the learner and received by research analysis and experiment results and also development and establishment of new strategies. The mentioned will support improvement of learning quality of teaching Georgian as the second language.

3. For illustration and comparison analysis, the examples from Turkish, English and Ukrainian languages are shown in parallel with Georgian while discussing the teaching material. Accordingly, working practice with Georgian language learners is also taken into consideration.

4. The lessons need to be planned considering the structure of the learning language during the Noun teaching process in Georgian. However, we should not forget that grammar should be taught not systematically by the course of theory but practically by active using of context.

5. Comparison-opposition analysis, also the methods of description, observation, and brainstorming, working in pairs, parallel dialogues, group writing, group reading, communication, group and pair working are preferable due to research goals. Audio lingual, audio visual, free talking and pedagogical experiment methods are also supported while teaching Nouns.

6. Attention should be paid on the word essential for communication during a learning process. Finding of analogues in different languages is also acceptable.

7. During choosing of teaching methods, a teacher should determine the volume of listening, writing, reading and speaking materials; the goal and possible results must be planned properly.

8. Teaching of Nouns (Nouns, Adjectives) should be planned consistently. The opinion is accepted in modern teaching strategies

that each thematic unit can be divided into several parts and taught at several lessons. Doing this requires considering of learners' abilities, needs, actuality and complexity of the material, criteria of choosing grammar and etc.

9. The attention should be paid on the following during teaching Numerals: a) numerals with simple roots; specifications of: b) complex; c) composed; d) definite and indefinite numerals.

Repetition of the same text several times is preferable in the process of teaching (for example, to use texts studied during cardinal numerals in the process of learning ordinal ones). All these give opportunity of comparison and repetition.

10. Pronoun takes a different place among the noun classes. Pronoun as a part of speech exists in every language and is represented with the same function in all of them. Accordingly, comparison-opposition method with the target and native languages will also lead to a positive result during a teaching process.

11. Teaching of declension in Georgian language is related to the important difficulties. Non-Georgian can choose the right cases only by the way of listening and constant repetition, also active working with a teacher. Dialogues, asking a question, moving from easy to difficult are the main ways for studying declension of nouns.

12. Declension in Georgian language carries some syntax function as well in different with other languages. Morphological-syntax constructions are created by their means understanding of which is quite difficult for non-Georgian students.

Nominative and dative cases are relatively easy to understand but ergative case is difficult for them. Accordingly, not the sequence of cases but their complexity and expected problems should be taken into consideration during a teaching process.

Possessive case is very active in Georgian language. A language learner has to provide personal information on herself/himself by using the possessive case.

Teaching of instrumental and adverbial cases is desired by taking into consideration their basic functions. As for the vocative case it is important to pay attention on its nature during teaching. Namely, it is independent case and its function is to address.

13. The next stage of learning Nouns is word combination. Considering of the nature of two languages is very important while discussing the teaching strategies and accordingly dividing the material on simple and complex parts is also required.

A right approach, wide use of effective means, correct methodology, delivering of grammar in easy and understandable way will help the language learners to make the process simple and easy to overcome.

14. Electronic applications and electronic resources can be used in various ways and for development of linguistic competences and estimation of knowledge among them. The latest component also takes an important place in the teaching process planning and development.

15. On the base of computer program “Kiber-1” the ability of language studying and vocabulary are estimated in the framework of the processed system. In the mentioned system the teaching material is represented.

In the framework of innovative project of non-stop educational center the overall picture was revealed on the base of the research results conducting in different universities, namely in which sphere of language study students need improvement. Besides, the experiment enabled the students to evaluate themselves and observe

their mistakes. The received results will be useful for development of a new electronic system of studying and evaluation.

16. The desired result will be only reached by systematic learning which means a strict logic of planning, appropriate delivery of the material and accordingly, all tests are planned and they involve a specific material. The learner has an opportunity to work on improvement of reading writing, speaking and listening skills with the help of computer.

The main principles of the dissertation have been represented in the following publications:

- 1. Some issues of teaching and spelling of Ordinal and Cardinal Numerals in non-Georgian groups.** Proceeding of 3rd scientific conference of Humanitarian Doctoral Students, Batumi Shota Rustaveli State University, 2018, Batumi (in the process of printing).
- 2. On the issue of Declension teaching in non-Georgian groups.** Proceedings of the Doctoral Students and Young Scholars 2nd Conference, dedicated to 80 years of anniversary of BSU, 2015 Batumi Shota Rustaveli State University, 2017; P. 169-172.
- 3. Some issues on text choice and teaching in non-Georgian groups.** IV international conference “Language and Culture, Akaki Tsereteli State University, publisher: “Meridiani”, Kutaisi 2017; P. 482-485;
- 4. Factors inspiring reading in non-Georgian groups.** (AL -FARABI I International Congress On Social Sciences, Gaziantep, Turkey), (https://docs.wixstatic.com/ugd/614b1f_26f787808dde4b13aaef3c4a068f5823.pdf), Electronic publication, Turkey 2017; P.1250-1254;
- 5. Some issues of teaching of Substantive determinants in Turkish language groups.** VII Scientific-methodological conference-actual

problems of teaching and education, Akaki Tsereteli State University, Kutaisi, 2016; P. 223-227;

6. Some issues on teaching some postpositions in non-Georgian group.

Batumi Shota Rustaveli State University, Department of Georgian Philology, Philological chronicles, Volume III, Publisher “Iverioni”, Tbilisi 2016, P. 169-173;

7. Human Proper names in Georgian and Turkish.

Batumi Shota Rustaveli State University, Faculty of Humanities; Ilia State University, Center of Semiotic Studies; VII international conference, Humanitarian Researches, part II, Semiotic-scientific journal, volume XVI, publisher “Universali”, Tbilisi 2016; P.255-258;

8. Georgian language for foreigners (manual a) –a student’s book, p. 1-

98; b) practical workbook, p. 1-117; c) electronic alphabet and texts).

Co-author. Publisher: Batumi Shota Rustaveli State University, Batumi 2015.